

A photograph of a group of approximately 15 sparrows perched on the bare, brown branches of a tree. The birds are scattered across the frame, with some perched high and others lower down. The background is a clear, light blue sky. The text 'Vogelwerkgroep Zutphen en omstreken' is overlaid in the upper right corner in a pink font.

Vogelwerkgroep Zutphen
en omstreken

jaarboek 2020

inhoudsopgave

voorwoord: het jaar van het virus

1. de excursies van 2020
2. voor de laatste keer najaarstrekkingen tellen op de telpost Warnsveld
3. de MUS-telling ging gewoon door
4. procedures: de provincie blijft hardleers
5. de oelenwappers deden niet veel
6. de jonge vogelaars gingen toch op pad
7. ringverslag ringstation Eefde 2020
8. januaritellingen 2018-2020
9. ringen van oeverzwaluwen op De Mars
10. weidevogels beschermen met gaas
11. weidevogels ten westen van de IJssel
12. vervolgcursus herkennen van roofvogels 2019
13. in memoriam Jules Philippona
14. bestuursverslag 2020

colofon

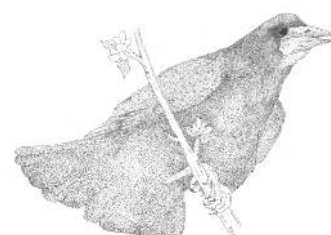

foto van Jeroen Kuipers

voorwoord: het jaar van het virus

Meestal doe ik op vrijdag of zaterdag de weekboodschappen bij de biologische winkel. Zo'n biologische winkel trekt een bepaald slag mensen aan. Veel natuurminnaars bijvoorbeeld, waaronder vast ook veel vogelaars. Je loopt er een beetje tussen gelijkgestemden, zeg maar tussen 'ons soort mensen'. Daarom voel ik me er wel thuis. Maar er komen vast ook veel virusontkenners, waarvan ik dan weer niet weet hoeveel daarvan er ook vogelaar zijn. Misschien nog best wel veel. Tijdens de tweede golf in het najaar waren een chirurg uit het Spitaal en een virusontkenner heftig met elkaar in discussie over het dragen van een mondkapje. De chirurg wilde begrijpelijkerwijs niet besmet worden, maar de virusontkenner geloofde nooit dat dat zou kunnen gebeuren en stapte pardoes zonder mondkapje de winkel binnen. Daar ging de discussie nog heftiger door. Ik was blij dat ik mijn boodschappen al in de fietstas had.

Vogels krijgen geen corona. Althans, dat denken we. Maar er zijn wel andere virussen, waardoor vogels juist wel getroffen kunnen worden. Het usutuvirus bij merels (en mussen!) is er zo één. Dat virus staat niet ter discussie. Dat is er gewoon. Of in ieder geval: het was er. En het heeft een ware slachting onder de merels veroorzaakt. Lees daarvoor het verhaal van Michel. Ook Remke verhaalt over het usutuvirus. Remke doet er zelfs zoölogisch onderzoek naar. Alleen... ze heeft het virus niet aangetroffen. Gelukkig maar.

Je zou denken dat we dit jaar helemaal niets gedaan hebben. Alles afgelast vanwege het virus. Iedereen thuis bij de buis, hermetisch afgesloten van de boze buitenwereld waar een geheimzinnig virus ons beloert. En dus verwacht je een heel dun jaarboek van hooguit een paar A4'tjes. Maar niets is minder waar. We hebben inderdaad sommige dingen niet gedaan, maar we hebben ook heel veel juist wel gedaan. Vogels tellen kan heel goed in je eentje. En als het lekker stil is op straat, dan gaat dat juist hartstikke goed. En tussen de coronagolven door hebben we nog een excursie weten te organiseren. En de jonge vogelaars konden met wat aanpassingen ook nog wel enkele keren op pad. Dus al met al hebben we er toch weer een dik jaarboek van weten te maken. Toegegeven, we hebben een beetje gesmokkeld. De roofvogelcursus volgden we al in 2019, dus dat verhaal is eigenlijk een jaarboek te laat. Het beloofde toetje met een excursie naar Falsterbo in 2020 ging niet door vanwege... juist ja.

2020 was een raar jaar voor iedereen, voor vogelaars en virusontkenners en voor virusontkennende vogelaars. Dat willen we niet meer; niet nog zo'n jaar. Laten we hopen dat 2020 achteraf als hét coronajaar te boek komt te staan, en niet als het eerste coronajaar. Dan zijn we er vanaf en kunnen we in 2021 ons normale leven weer oppakken. Met veel vogels en vooral ook met elkaar. Want wat is er leuker dan vogels kijken met elkaar. Samen genieten van vogels. Daar doen we het voor. We zijn tenslotte een vereniging.

Joost Meilof, namens het bestuur van de Vogelwerkgroep Zutphen e.o.

1 de excursies van 2020

Na afloop van de eerste excursie van 2020, die plaatsvond op 15 en 16 februari en naar de Oostvaardersplassen ging, schreef ik aan mijn goede vriend Leo: "Voor de deelnemers was het allemaal prachtig en een ervaring om nog lang op te teren....". Achteraf gezien had ik "ontzettend héél lang op te teren" kunnen schrijven. Het bleek de eerste en voorlopig ook de laatste excursie van 2020. Maar het was wel een knaller, in twee betekenissen: de belangstelling was zo overweldigend (34 mensen) dat we besloten de excursie te splitsen. Om niet in één lange file van acht à negen auto's te hoeven rijden en in de vogelhutten en op de kijkheuvels te moeten duwen en dringen om nog wat te kunnen zien, was er een groep op zaterdag en een andere op zondag. Daarmee hoefden we niemand in Zutphen achter te laten en teleur te stellen... dachten we.... Uiteindelijk heeft alleen de zaterdagexcursie plaatsgevonden. Zondag was er een knalende wind. Uit het weerbericht: "Het waait stormachtig met windstoten tussen 90 en 105 km/u." Om veiligheidsredenen is de excursie afgelast.

De deelnemers van de zaterdag, de geluksvogels, keken hun ogen uit. Velen zagen voor het eerst een zeearend en hij maakte voor ons ook nog een mooie zwierige capriool met z'n lellen van vleugels. Dat was allemaal te zien vanaf de grote praambult, de plek waar we het meeste hebben gezien en die we op de terugweg weer hebben aangedaan om hier opnieuw een blik te werpen. Je hebt daar mooie vergezichten en veel vogels. Maar ook vossen. Toen we aankwamen waren er twee die waarschijnlijk gepaard hadden en niet van elkaar los konden komen. Dat gaf een aandoenlijk gezicht. Verder vlogen er duizenden Kieviten en goudplevieren, en wolven andere vogels die te ver weg waren om details te kunnen zien. De mooiste en beroemdste vogelhut van de Oostvaardersplassen, de zeearend, bleek een toegangsprijs van € 80,- per groep te hebben gekregen. Daar waren we niet van gediend! We hebben ons met diverse kleinere

Hoe groot is een zeearend?

vogelkijkhutten en -schermen ook uitstekend vermaakt. Dat leverde o.a. twee vlakbij in het riet stilzittende watersnippen en grote zaagbekken op. Verdere leuke waarnemingen: wintertalingen, wilde zwaan, grote zaagbek, slobeenden, tafeleend, Cettie's zanger, grutto en een matkopmees met z'n dikke kop.

Hierna blokkeerde C het collectief genieten van vogels. De excursies naar Huize Joppe, Winterswijk, de Rijnstrangen en het weekend naar Schier moesten we door overmacht cancelen. Echter, zodra de zomer weer ruimte bood organiseerden we een weekend in september naar het Lauwersmeer. Het werd een succesvol weekend met mooi weer, een fietsexcursie, een auto-excursie, een roei-excursie, een heerlijke Friese/Indonesische maaltijd in een bijzondere en sfeervolle ambiance aan de haven, gezellig kamperen met bij onze eettafel enkele ijsvogeltjes die tijdens het gebruiken van onze maaltijden telkens heen en weer vlogen en mooie waarnemingen, o.a. casarca's, bruine kiekendieven, baardmannetjes, kemphanen, goudplevieren, visarend, slechtvalk en natuurlijk zeearenden. De vier kampeerders en de drie alleen voor de zondag overgekomen vogelaars konden na afloop terugzien op een heerlijk weekend.

Frank staat een beetje in de weg...

In oktober volgde de excursie naar de Velhorst. Het bleek de laatste van het seizoen. Ook hier splitsten we op in twee groepen. Door beide groepen dezelfde mooie herfstige wandeling te laten maken over dit afwisselende landgoed van beek, wei, bos, hei en veen, maar in tegengestelde richting, konden we in twee groepen van acht mooie waarnemingen doen. Naast vogels werden ook vele soorten paddenstoelen bekeken. We blijven echter de VWG, daarom zijn hier de volgende leuke vogelwaarnemingen:

de eerste kepen, kramsvogels, puttertjes en vinken op het zaad van de bloemrijke weilandranden; verder matkop, grote zaagbek en watersnip.

Zon en bijzon boven het Lauwersmeer.

Naast de fietstocht langs de IJssel, kon ook het VWG-café niet doorgaan. Met deze activiteit wilden we de behoefte van vele leden ledigen aan meer informele contacten, gezelligheid en om een visitekaartje af te geven voor de eerstvolgende excursie. Dit VWG-café bleek wel een schot in de roos te zijn, er waren 19 aanmeldingen. Daarom gaan we zodra in 2021 de kust veilig is, dit initiatief voortzetten.

Bovenstaande activiteiten werden u aangeboden door de excursiecommissie, welke bestaat uit: Ans Houweling, Henny Albers, Eveline Vinke, Bert van den Berg en schrijver dezes Frank van den Haak.

linksboven: de uitkijktoren in het Lauwersmeergebied.

2 voor de laatste keer najaarstrekkers tellen op de telpost Warnsveld

Sinds 2005 tellen enthousiaste vogelaars in het najaar de trekvogels boven de telpost Warnsveld. Ik ben daar één van en vind het een heerlijke bezigheid. Vol spanning van wat komen gaat, zorg ik voor zonsopgang op de post te staan, op de betonnen brug over het Afleidingskanaal tussen de Berkel en Eefde. Verwachtingsvol kijk ik uit naar veel vogels, zeldzame vogels of unieke momenten, zoals een visarend die een show visduiken weggeeft of een zwerm van tienduizenden spreeuwen die zoevend voorbijvliegen. Voor zonsopgang is het nog rustig en komen in september rosse vleermuizen nieuwsgierig naar die figuren op de brug kijken. Dan komt de trek goed op gang en na een kleine vijf uur tellen ga je moe maar voldaan naar huis, ondanks dat zwermen vogels zich niet lieten zien en we het moesten doen met een enkele krent. Toch is het heerlijk om in alle rust de vogels naar je toe te zien vliegen en uit beeld te zien verdwijnen. Het werkt haast therapeutisch. Afgelopen najaar hebben we er weer ruim 130 uur staan tellen. Maar vermoedelijk is dit op die plek het laatste jaar geweest. Naast de brug gaat namelijk een groot zonnepark komen.

De voorbereidingen waren dit najaar al begonnen. Bovendien doet het gerucht de ronde dat de brug waar we op staan wordt afgebroken. Redenen genoeg dus om eens een verslag van de telling te schrijven.

Trektellen in 2020

In 2020 is er in totaal op 35 dagen 131 uur en 39 minuten geteld. Tenminste zes personen hebben meegeteld. In alfabetische volgorde waren dat Frans Parmentier (34x), Hans Grotenhuis (3x), Henk Jan Hof (1x), Marjolein Vunderink (1x), Michel Klemann (2x) en Warner Jan de Wilde (3x). Dit aantal tellers komt overeen met voorgaande jaren. Was 2020 nu een gemiddeld of een uitzonderlijk jaar? Om dat te laten zien, vergelijk ik dit jaar met de twee voorafgaande jaren. In tabel 1 staan enkele karakteristieken over de jaren 2018 - 2020. In 2020 hebben we aanmerkelijk meer vogels geteld dan in de twee voorafgaande jaren. Dat komt niet alleen doordat we in 2020 30 uur meer geteld hebben, maar ook door het vaak gunstige weer; bij wind uit de zuidwesthoek vliegen de vogels zichtbaar laag, terwijl ze bij noordoosten wind ongezien hoog over komen. Het uurgemiddelde van 507 vogels was flink hoger dan in de voorgaande jaren (tabel 1).

foto bovenaan: elk kwartier een trein langs de telpost zorgt voor regelmaat. Rechts van de spoorlijn het veld waar het zonnepark komt.

	2018	2019	2020
tellers	6	5	6
teluren	1u 41m 57s	1u 44m 45s	2u 11m 39s
soorten	89	96	101
aantal	34.028	34.612	66.717
aantal/uur	334	330	507

Tabel 1. Enkele karakteristieken van de telpost Warnsveld over de jaren 2018 - 2020.

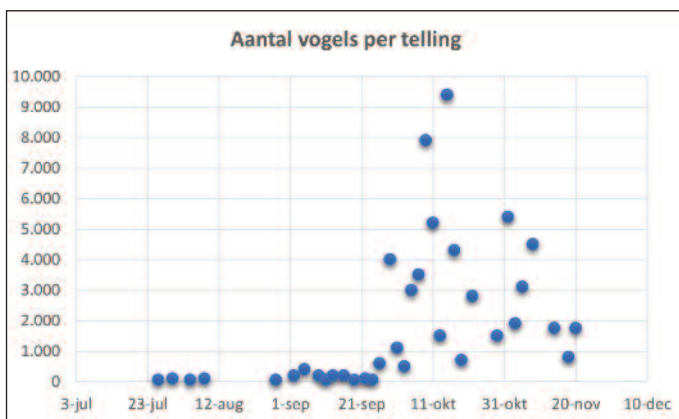
Verloop telseizoen 2020

Zoals gebruikelijk kwam de trek heel geleidelijk op gang (tabel 2 en figuur 1). In juli en augustus heb ik slechts enkele ochtenden geteld. Je zag dan schaarse soorten als lepelaar, gele kwikstaart, gierzwaluw en steltlopers als scholekster, regenwulp en witgatje. Ook komt de trek van zwaluwen op gang.

In september telden we slobeenden en kuifeenden en verschenen de eerste smienten. Ook kwamen de ooievaars, blauwe reigers en grote zilverreigers langs en was het de tijd voor bruine kieken en boomvalken. De tapuit vertoefde vaak op de spoorlijn en toen de boompiepers aan het einde van september op raakten, kwam de trek van graspiepers en vinken op gang.

maand	teluren	dagen geteld	aantal trekvogels	soorten
juli	6:45	2	233	28
augustus	10:15	3	403	33
september	35m 36s	10	2540	45
oktober	55m 15s	13	44.595	75
november	23:48	7	18.946	58
2020	2u 11m 39s	35	66.717	101

Tabel 2. De telresultaten 2020 uitgesplitst naar maand.

Figuur 1. Het verloop van het aantal vogels per telling in 2020.

De grote aantallen vogels vlogen zoals gebruikelijk vooral in oktober (figuur 1). Op 15 oktober is met 9386 exemplaren het hoogste aantal geteld. Daarvan waren er 7000 kolganzen; niet eerder hadden we er zoveel op één dag geteld (dagrecord). Op de één na beste dag (10 oktober) telden we maar liefst ruim 6000 vinken, ook een dagrecord. Verder zagen we in oktober vaak witte kwikken, lijsters (beflijster, zanglijster, kramsvogel en koperwiek), vinken, kepen, kneuen en sijzen en alweer de laatste boomleeuweriken en boerenzwaluwen. Voor sperwers, buizerds en blauwe kieken is oktober juist de beste tijd om op de telpost te staan.

In november nam de trek snel in aantallen vogels af. Telden we begin november nog veel toendra-rietganzen, houtduiven, veldleeuweriken en spreeuwen en soms ook groepen Kieviten en goudplevieren, na half november was de trek vrijwel op en hadden we vooral te maken met slaap- en foerageertrek van lokale vogels.

Komt het aantal vogels van verschillende soorten overeen met de vorige jaren? Daartoe heb ik een top tien samengesteld van de jaren 2018 – 2020 (tabel 3).

	2018		2019		2020	
1	vink	8.627	vink	8.325	kolgans	18.543
2	houtduif	6.888	kolgans	4.983	vink	17.201
3	spreeuw	3.586	spreeuw	3.847	spreeuw	7.119
4	kolgans	3.199	grauwe gans	3.644	houtduif	3.912
5	koperwiek	1.258	boerenzwaluw	1.843	koperwiek	3.855
6	veldleeuwerik	1.199	houtduif	1.414	kramsvogel	2.563
7	grauwe gans	1.177	veldleeuwerik	1.050	toendrarietgans	1.735
8	kramsvogel	884	koperwiek	1.009	veldleeuwerik	1.519
9	boerenzwaluw	619	holenduif	707	grauwe gans	1.031
10	toendrarietgans	619	zanglijster	614	graspieper	980

Tabel 3. Top 10 van 2018 - 2020.

Van de dertien soorten zijn er zeven die we jaarlijks in de top tien terugvinden: vink, kolgans, grauwe gans, spreeuw, houtduif, koperwiek en veldleeuwerik. De spreeuw staat zelfs alle jaren op drie en de vink, de normale lijstaanvoeder, is in 2020 nipt voorbijgestreefd door de kolgans. Beide soorten hadden overigens bijzonder hoge aantallen, mede door de gunstige weersomstandigheden die tot dagrecords hebben geleid. Ook de andere soorten scoorden hoog. Een uitzondering was de boerenzwaluw die in 2020 met 817 exemplaren net buiten de top tien viel.

Naast flinke aantallen vogels, kijken we ook uit naar schaarse doortrekkers, de krenten uit de pap. In tabel 4 staan de soorten waarvan er in 2020 maximaal drie zijn geteld.

pijlsttaart	3	witgatje	1	huismus	1
havik	1	kleine bonte specht	1	duinpieper	1
blauwe kiekendief	2	smelleken	2	waterpieper	2
rode wouw	2	boomvalk	3	goudvink	3
zeearend	1	slechtvalk	3	grote barmsijs	1
scholekster	2	raaf	1	europese kanarie	1
regenwulp	1	boomkruiper	2	ijsgors	1
oeverloper	1	gekraagde roodstaart	2		

Tabel 4. De schaarse doortrekkers van 2020.

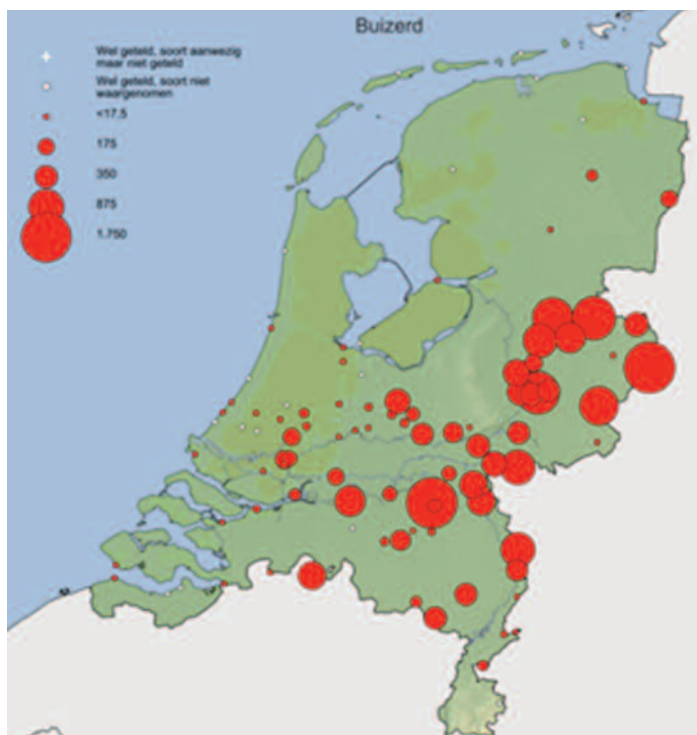
Opmerkelijke waarnemingen

Reigers, eenden en ganzen

Het was een goed jaar voor reigerachtigen. Zo vloog er op 25 juli een groep van zeven lepelaars richting oost en telden we op 27 september 40 blauwe reigers, enkele dagen later gevolgd door 28 grote zilverreigers. Telden we in 2005 nog vijf keer meer blauwe dan witte reigers, in 2020 was het aantal met elk 74 vogels precies gelijk. Bijzonder was de groep van 23 casarca's die op 6 september naar het westen vlogen, mogelijk vanuit Duitsland naar het Gooimeer om daar te ruien. Het was de tweede keer dat er een groep langs vloog. Eerder zagen we 21 vogels op 20 september 2006. Ook de ganzen deden het goed met op 15 oktober een nieuw dagrecord van kolganzen (7261, was 5638 op 30 september 2013) en 451 Toendrarietganzen op 6 november (was 381 drie dagen daarvoor!).

Roofvogels

Bijzonder was de trek van buizerds op 15 oktober. Totaal telden we er die dag 375, ruim 150 meer dan het vorige dagrecord van 27 september 2013. Die sterke trek was overigens een enkele dagen durend fenomeen in het oosten en midden van ons land. Op 15 oktober werd op de telpost Oelemars (bij Losser in Twente) een nieuw landelijk dagrecord gevestigd met 1793 vogels. Falsterbo-toestanden! De oorzaak van deze buizerdpiek was een lagedrukgebied met slecht weer net ten oosten van ons land en een aanhoudende (noord)oostenwind waardoor de vogels, die normaal vanuit Zweden over Midden-Duitsland vliegen, nu een omweg via ons land maakten.

Figuur 2. De op 15 oktober 2020 op de telposten waargenomen buizerds (bron: trektellen.nl).

Tot wel 40 buizerds trokken op 15 oktober in bellen langs de telpost (foto Nanda Gilden).

We hebben er jaren naar uitgekeken, maar op 10 september was het zo ver: onze eerste zeearend! De vogel vloog begeleid door drie buizerds richting het oostnoordoosten en is een klein kwartier later door telpost Hooge Weide (bij Lochem) opgepikt.

Stelllopers en zangvogels

Zelden zien we goudplevieren, maar op 1 november was er goede trek van deze wintergast. Met 123 exemplaren werd het oude dagrecord van 42 vogels verpulverd. Half oktober was het echt vinken- en lijstertijd. Op de tiende vlogen er maar liefst tenminste 6123 vinken langs. In werkelijkheid zullen het er nog veel meer zijn geweest, maar we konden ze niet bijhouden. Overigens werd het dagrecord dik verbeterd, want tot dan toe was het hoogste aantal 5423 vogels geweest. Op 11 oktober ontdekten we maar liefst vijf beflijsters, een nieuw dagrecord (oude was 2), tussen de massaal vliegende koperwieken. Met 2554 vogels op twee na de beste dag.

Half oktober was ook de tijd voor het kleine spul. Op de 15e een familie van 12 staartmezen en enkele dagen later was het opletten: maar liefst 29 goudhaantjes vlogen van boom via de brug naar boom. Momenteel horen en zien we nog steeds overal goudhaantjes die waarschijnlijk toen ons land zijn binnengekomen. Acht november was een echte novembertelling met veel kollen en rieten en maar liefst 2430 houtduiven. De meeste houtduiven vliegen van Zweden naar Spanje meer oostelijk van ons langs, maar door de oostelijke wind waren er een hoop naar ons afgedreven.

Wil je meer details en cijfers zien van de best indrukwekkende najaarstrek van 2020 op onze en andere telposten, kijk dan op de website trektellen.nl en zoek via 'kaart' de telpost Warnsveld op.

Frans Parmentier

De zonsopkomst kan zo mooi zijn op de telpost.

dodaars	*	stormmeeuw	18*	goudhaan	70
fuut	*	zilvermeeuw	18*	boomklever	*
grote Canadese gans	116*	kleine mantelmeeuw	18*	boomkruiper	2*
brandgans	23	grote meeuw spec.	18*	spreeuw	7.119*
anser spec.	36	fazant	18*	beflijster	6
grauwe gans	1.031*	waterhoen	18*	merel	43*
toendrarietgans	1.735	meerkoet	18*	kramsvogel	2.563
kolgans	18.543*	holenduif	18*	koperwiek	3.855
knobbelzwaan	27*	houtduif	18*	zanglijster	315
nijlgans	67*	Turkse tortel	18*	grote lijster	91
casarca	23	steenuil	18*	roodborst	*
slobeend	13	gierzwaluw	18*	gekraagde roodstaart	2
krakeend	80*	ijsvogel	18*	paapje	*
smient	65*	grote bonte specht	18*	roodborsttapuit	5*
wilde eend	206*	middelste bonte specht	18*	tapuit	5*
pijlstaart	3	kleine bonte specht	18*	huismus	1
wintertaling	18	zwarte specht	18*	ringmus	9*
kuifeend	15*	groene specht	18*	winterkoning	*
krooneend	*	torenvalk	18*	heggemus	30*
ooievaar	15*	smelleken	18*	gele kwikstaart	14
lepelaar	7	boomvalk	18*	grote gele kwikstaart	12
blauwe reiger	74*	slechtvalk	18*	witte kwikstaart	329*
grote zilverreiger	74*	gaai	18*	duinpieper	1
aalscholver	420*	ekster	18*	graspieper	980*
wespendief	*	kauw	18*	boompieper	20
sperwer	74*	roek	18*	waterpieper	2*
havik	1*	zwarte kraai	18*	vink	17.201*
bruine kiek	16*	raaf	18*	keep	313
blauwe kiek	2	pimpelmees	18*	appelvink	24
rode wouw	2	koolmees	18*	goudvink	3
zeearend	1	boomleeuwerik	18*	groenling	47
buizerd	470*	veldleeuwerik	18*	kneu	527
scholekster	2	boerenzwaluw	18*	grote barmsijs	1
kievit	709*	huiszwaluw	18*	kruisbek	4
goudplevier	125	staartmees	18*	putter	159*
regenwulp	1	fitis	18*	Europese kanarie	1
watersnip	45	tjiftjaf	18*	sijs	279
oeverloper	1*	zwartkop	18*	ijsgors	1
witgatje	1	braamsluiper	18*	geelgors	18
kokmeeuw	648*	grasmus	18*	rietgors	92*

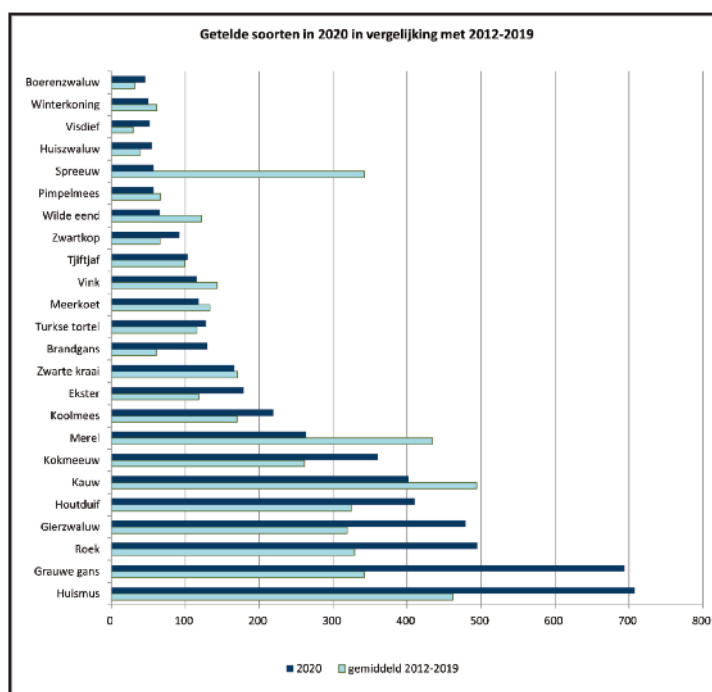
Tabel 5. Het aantal in 2020 getelde soorten op telpost Warnsveld. De met * gemarkeerde soorten zijn (ook) ter plaatse waargenomen.

3 de MUS-telling ging gewoon door

In 2020 zijn alle postcodegebieden van de stad Zutphen weer bezocht door onze MUS-tellers. MUS, Meet-net Urbane Soorten, brengt de stand van de stadsvogels in kaart d.m.v. twee ochtendpunttellingen en een avondpunttelling in april/mei en juni/juli. SOVON registreert en analyseert alle tellingen en krijgt zo inzicht in de vogelstand in stedelijk gebied.

2020 is een memorabel jaar geworden, terugkijkend kun je alleen maar blij zijn met alles wat wel gewoon door kon gaan... En wat was het stil, die eerste vroege telling in april. Een doordeweekse ochtend in de Hoven, tussen zes en zeven, normaal goed voor een flinke portie (vracht)verkeer over de doorgaande weg. En nu stilte, geen strepen in de lucht, alleen maar vogels. Of het corona-effect terug te zien is in de tellingen laat ik over aan de analyses van de MUS-coördinator van SOVON, de wens is snel vader van de gedachte bij statistiek-leken zoals ondergetekende.

Wat laten de MUS-tellingen dan wel zien in en om Zutphen?

De huismus is terug, flink meer geteld! Of is hun aanwezigheid dit jaar toch meer opgemerkt omdat het zo stil was...? Mussen tellen blijft altijd een gok, een hoop getijlp rond daken en in heggen, maar hoeveel vogels er daadwerkelijk zijn, dat is gissen.

De roek werd meer gezien dan voorgaande jaren en ook de kokmeeuw is opvallend meer geteld.

De huiszwaluw bestendigt zich, is iets meer geteld dan in 2019.

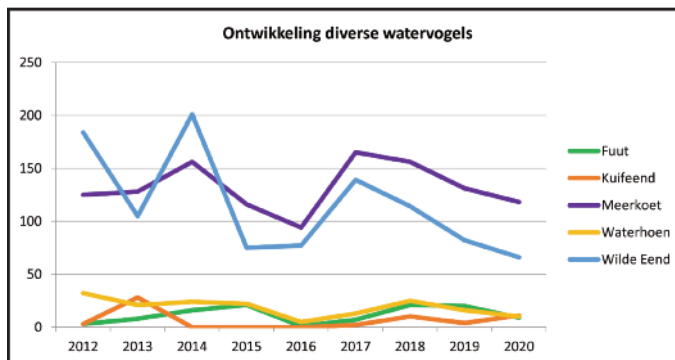
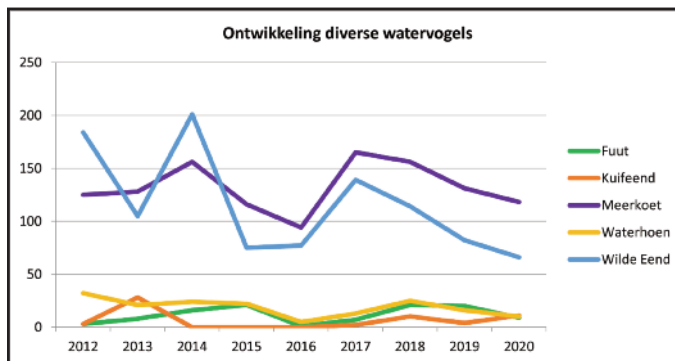
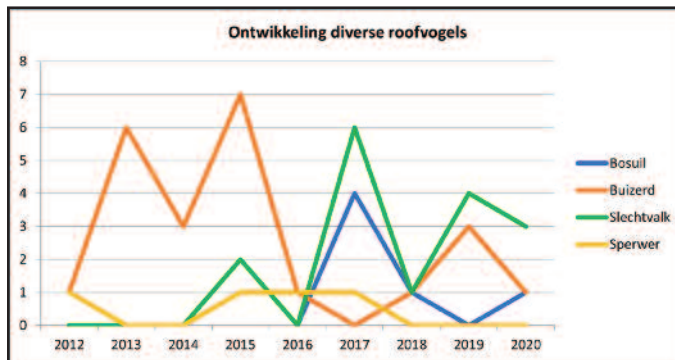
En gierzwaluwen waren er volop tijdens de avondtelling in juni/juli.

De neergaande lijn van de spreeuw lijkt af te vlakken; hoog tijd en hopelijk krabbelt deze soort de komende jaren weer op. De wilde eend en de merel worden ook in 2020 minder geteld; daar is de dalende trend nog niet afgevlakt. Ook de groenling lijkt nog niet hersteld van het virus 'geel'.

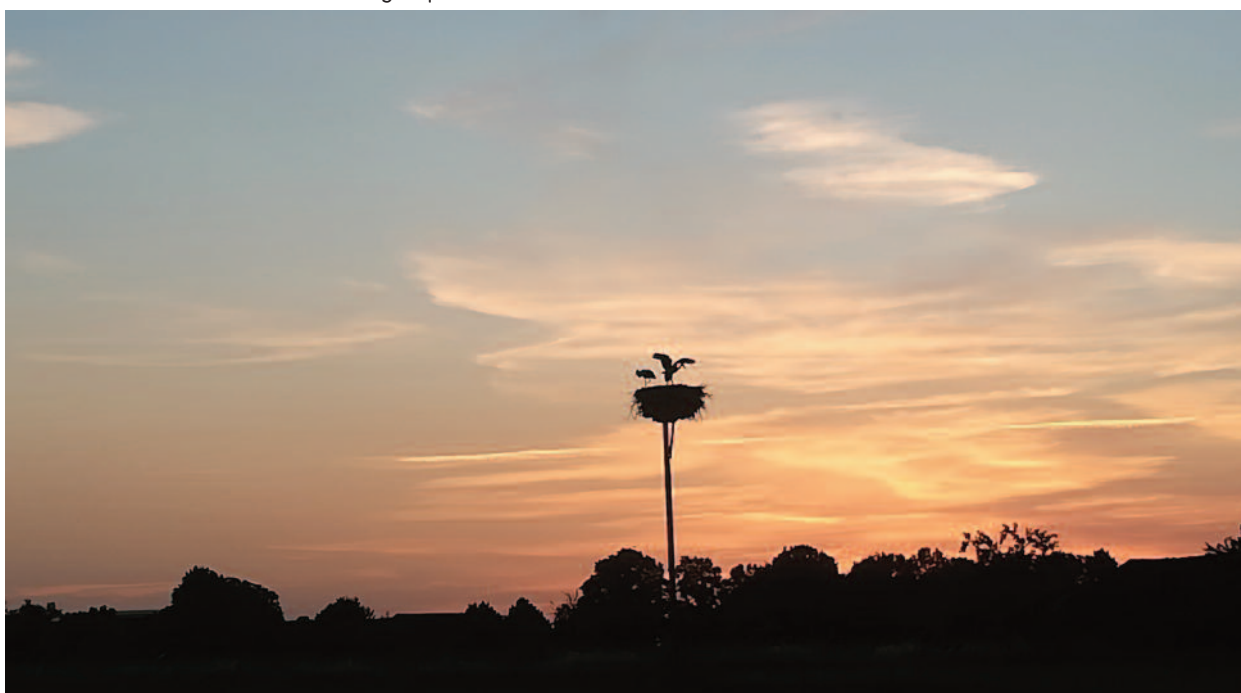
En toch, boomkruiper, braamsluiper, fitis en grasmus werden meer gehoord en gezien. Ikzelf telde een aantal putters, nog net te zien in een boompje, maar het tinkelende geluid was heel goed te horen. Vogelgeluiden die van verre komen, maar nu niet overstemd door verkeer op de weg en in de lucht en dus wel opgemerkt en genoteerd.

Ook op de terugweg, fietsend door het buitengebied van Eefde, na de avondtelling in juni, is het nog even genieten met ooievaars op het nest, de zon net onder.

Met dank aan alle MUS-tellers,
Greetje Panneman, MUS-coördinator

linksboven: mist over de velden.
rechtsonder: ooievaars kunnen ook MUS-vogel zijn.

4 procedures: de provincie blijft hardleers

In 2018 en 2019 berichtte ik over enige faunabeheerplannen in Gelderland waaraan Gedeputeerde Staten (GS) goedkeuring heeft gegeven. Nog steeds (december 2020) is er niets besloten over de beroepen die de VWG heeft lopen tegen het *FBP Jacht en uitvoering vrijstellingen 2017* en over het *Aanvullende FBP Jacht en uitvoering vrijstellingen* van oktober 2019. Ook niet over de verlenging van het *FBP Ganzen 2014-2019* (mei 2019) tot 1-11-2020. Het lijkt op onbehoorlijk bestuur van GS om toch al nieuwe procedures te starten. Zo heeft GS op 21 oktober jl., ondanks een ingezonden zienswijze, een nieuw *FBP Ganzen 2020-2026* vastgesteld waartegen de VWG via een advocaat beroep heeft ingesteld. Alle beroepen liggen op afdoening te wachten bij de rechtbank Gelderland.

In het laatste ganzenbeheerplan schrijft de FBE dat het beheren (doden) van de standpopulatie wegvalt omdat er een beperkte populatie brandganzen in Gelderland aanwezig is. Bij de schadebestrijding is het doden van maximaal vijf brandganzen per schadeperceel verwijderd. Toch handhaaft GS de procedure t.a.v. onze bezwaren.

Hoe zit het provinciale beleid in elkaar?

Ik zal in het kort het provinciale beleid inzake vogels weergeven. Sinds 2017 is landelijk de Wet Natuurbescherming in werking getreden. Daarnaast voeren de provincies, ieder apart en vaak verschillend, een eigen faunabeleid. Dat is natuurlijk al een vreemde zaak, vogels vliegen nu eenmaal over provinciegrenzen. Provincies doen dat o.a. door het vaststellen van Faunabeheerplannen, veelal voor 6 jaar. De Omgevingsverordening van Gelderland geeft de voorwaarden aan. In Gelderland stelt de Faunabeheereenheid Gelderland (FBE), de jagers, een Faunabeheerplan op dat zij ter goedkeuring voorlegt aan GS. Deze verleent vervolgens ontheffing onder voorwaarden aan de FBE Gelderland voor het opzettelijk doden en/of beschadigen en vernielen van nesten, rustplaatsen van vogels en eieren. Het gaat dikwijls over schadebestrijding, populatiebeheer en nestreductie.

Voor een schadeperceel dienen minimaal twee preventieve maatregelen (afweermiddelen) te zijn getroffen waarvan één akoestisch en één visueel. Dat gebeurt veelal door de boer van wie het gewas is. Ook het geweer is een akoestisch middel. Controle is er eigenlijk niet.

Wat staat in het toetsingskader voor de ontheffing of vrijstelling?

Daar staat o.a. dat er geen andere 'bevredigende oplossing' bestaat. En bij landbouwschade staat: de maatregel moet 'nodig' zijn. Verder mogen de maatregelen niet tot verslechtering leiden van de staat van instandhouding van de betreffende soort. Met name wat een 'bevredigende oplossing' is en of de maatregel 'nodig is', is veelal een twistpunt. Immers, verjagen van vogels zonder afschot is vrijwel altijd mogelijk. Het doden van vogels is dan niet nodig.

Daarnaast worden ook de middelen en methoden genoemd. Zoals een kogel- of hagelgeweer en zelfs haviken, slechtvalken en woestijnbuizerds mogen worden ingezet.

De VWG is natuurlijk tegen het gebruik van gehouden jachtvogels. Het is zeer onwaarschijnlijk dat deze echt bijdragen aan de stand van de populatie. Het is een vorm van hobbyjacht. De VWG is dan ook tegen het houden en gebruik van jachtvogels.

Populatiebeheer wordt uitgevoerd in de Wildbeheereenheden (WBE's) op basis van een werkplan. Dit plan wordt per jaar opgesteld en moet de volgende gegevens bevatten: doelstand, actuele voorjaarsstand, de daarop gebaseerde zomerstand, en het feitelijk te doden aantal ganzen. Het werkplan is niet openbaar.

In rustgebieden voor ganzen en Natura 2000-gebieden is schadebestrijding en populatiebeheer niet toegestaan van 1 november tot 1 april. Er zijn dan veelal veel trek- en overwinterende ganzen aanwezig en bovendien is er geen schade omdat het gras niet groeit. Van de wereldwijde flyway-populatie van de kolgans overwintert meer dan 90% in Nederland. Een vergelijkbare situatie geldt voor de brandgans. Daarbuiten mag op grond van de laatste ganzenontheffing jaarrond populatiebeheer plaatsvinden op grauwe ganzen. Het terugbrengen van de grauwe gans lukt al meer dan 15 jaar niet, terwijl er jaarlijks meer dan 30.000 ganzen worden geschoten.

Rechtbankberoep *FBP Ganzen 2020-2026*

De VWG heeft na een zienswijze, in november 2020 beroep ingesteld bij de Rechtbank tegen het besluit van GS inzake het *FBP Ganzen 2020-2026* en de ontheffingverlening aan de FBE Gelderland.

Nieuw is in het FBP dat er al vanaf 1 februari t/m 31 oktober op ganzen, dus ook brand- en kolgans, geschoten mag worden. Die datum was 1 maart. De winterperiode is gewoon ingekort tot drie maanden. De trekganzen, die ook buiten de rustgebieden foerageren, zijn dan nog niet vertrokken naar hun broedgebieden en worden onnodig verontrust en zelfs geschoten. De Europese Commissie wees al op dit risico van zinloos doden bij vogels in het *Gidsdocument voor de jacht inzake de Vogelrichtlijn*. Elke reguleringsmethode is kwetsbaar voor de kans dat de afgeschoten vogels door vogels van elders worden vervangen.

Het FBP bevat geen gegevens die laten zien dat grootschalig afschot de afgelopen 10 jaar geleid zou hebben tot minder ganzen in de provincie. Integendeel, uit het FBP blijkt dat ondanks groot afschot de aantallen ganzen groot zijn. Eerdere doelstellingen van de FBE zijn niet gehaald. Verder zijn de schadeberekeningen, op basis waarvan het afschot wordt bepaald, onjuist. Deze berusten op onjuiste grondslag. Recent onderzoek van Altenburg & Wymenga en SOVON toont aan dat tenminste tot 1 april geen aantoonbare schade door trekganzen ontstaat. De noodzaak van afschot binnen de bebouwde kom van gemeenten en binnen Natura 2000-gebieden is in het geheel niet aangetoond. De VWG vindt dat de bestreden ontheffing niet in stand kan blijven en heeft om vernietiging gevraagd.

Hans Grotenhuis

foto's van Jeroen Kuipers

5 de oelenwappers deden niet veel

Het broedseizoen 2020 is in meerdere opzichten een bijzonder seizoen geweest. Afgelopen jaar kenmerkte zich als een jaar waarin veel zon en hoge temperaturen optraden maar ook weer de nadelen droogte en waterschaarste. De invloed van de hoge temperaturen en droogte op de broedsels van uilen en torenvalken heeft de Uilenwerkgroep (UWG) niet kunnen vaststellen vanwege de uitbraak van de Covid-19-pandemie. Door deze uitbraak heeft de Uilenwerkgroep haar werkzaamheden voor de veiligheid van erfbewoners en haar leden op advies van overheid, RIVM en Sovon stil moeten leggen. De erfbewoners hebben we van dit besluit op de hoogte gebracht.

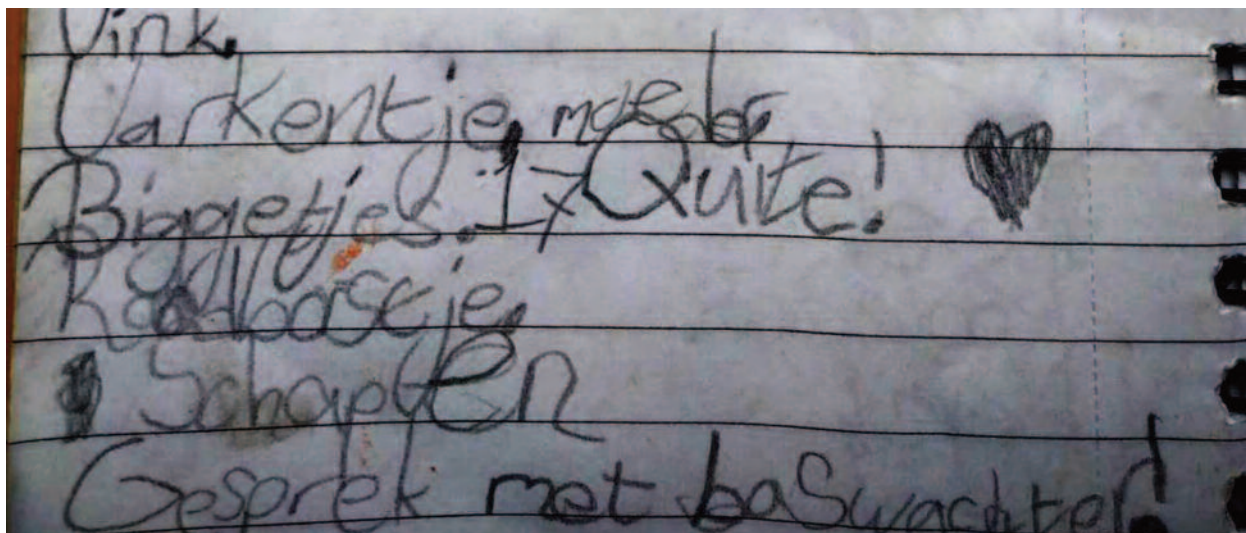
We hebben wel gevraagd de UWG op de hoogte te houden, voor zover mogelijk, van activiteiten rondom de nestkasten en de mogelijke broedsels in de nestkasten. Van meerdere erfbewoners heeft de UWG bericht ontvangen, is op verzoek van de erfbewoners een nestkastcontrole uitgevoerd en zijn de aangetroffen uilen en torenvalken geringd.

De UWG kan geen totaaloverzicht presenteren van het aantal broedsels dat is gevonden in de nestkasten en het aantal pullen dat is geringd. Het uilen- en torenvalkenbestand heeft praktisch gezien geen nadeel ondervonden van het stilleggen van de activiteiten, omdat alle nestkasten aan het begin van het broedseizoen 2020 schoongemaakt waren.

Afgelopen jaar waren 15 Oelenwappers betrokken bij de UWG. Zij hebben zich, voor zover mogelijk en verantwoord, met gedrevenheid en enthousiasme ingezet voor de UWG. Er hebben vanwege de Covid-19-pandemie geen vergaderingen of bijeenkomsten plaatsgevonden waarbij ook fysiek contact mogelijk was. Vermeldingswaardig is nog wel dat de Uilenwerkgroep een geringde oelenwapper in haar midden heeft: Henk Pasman, rayonhoofd Voorsterklei en Wilpseklei, ontving een koninklijke onderscheiding voor zijn activiteiten op velerlei gebied, waaronder die voor de Uilenwerkgroep.

Jannes van Santen

foto linksboven: Het steenuilenbestand heeft geen nadelen ondervonden van het stilleggen van de activiteiten.

6 de jonge vogelaars gingen toch op pad

De Werkgroep Jonge Vogelaars heeft inmiddels drie seizoenen achter de rug en ervaring leert jonge vogelaars in spé de werkgroep goed weten te vinden. Met enige regelmaat melden nieuwe ouders hun kind aan. De werkgroep telt 15 jeugdleden.

De werkgroep draagt zorg voor continuïteit ten aanzien van de publiciteit. Dit in de vorm van persberichten voorafgaand aan de activiteit in de lokale kranten en een bericht en een verslag van de activiteit op Facebook. Nieuwe kinderen mogen twee keer op proef mee om de sfeer van de groep en het vogelen te ervaren; daarna melden zij zich aan als deelnemer of zien hier alsnog van af. We hebben besloten de wachtlijst af te schaffen, omdat dit, wanneer een kind na die twee proefexcursies de smaak te pakken heeft gekregen, zeer waarschijnlijk een demotiverende uitwerking heeft op het enthousiasme van de vogelaar in de dop als hij/zij daarna een aantal maanden op een wachtlijst komt. In plaats van een wachtlijst stelden we het maximum aantal deelnemers per excursie op 15 kinderen. Bij de aankondiging van de activiteit wordt dan gemeld dat ouders hun kinderen tijdig moeten aanmelden vanwege deze limiet.

Een andere wijziging betreft de aanwezigheid van ouders bij de excursie. Hun betrokkenheid bij het vogelen maakt dat de aandacht teveel bij hen komt te liggen en minder bij de kinderen. Bovendien staat dit ook de groepsvorming in de weg. De afspraak is nu dat een ouder hooguit mee gaat wanneer dat vanwege het vervoer naar een plek verder weg noodzakelijk is of bij gebrek aan begeleiding. Een andere uitzondering betreft nieuwe kinderen; zij mogen zich de eerste keer laten begeleiden door een ouder.

Het gemiddeld aantal deelnemers aan de excursies dit jaar bedroeg ongeveer negen. Over het algemeen zijn de jongere kinderen bij de excursie in de meerderheid; voor deze kinderen staat heel duidelijk het ontdekken en beleven voorop, ze stuiten als het ware voor de groep uit om maar niets te hoeven missen van alle nieuwe en bijzondere natuurverschijnselen. De oudere kinderen zijn veel meer gespitst op het serieus vogels kijken. Bij hen zie je goed hoe de kennis van vogels zich aan het ontwikkelen is. Daarom is ook de afspraak gemaakt om de groep met drie begeleiders te begeleiden, zodat de aandacht goed verdeeld kan worden. De combinatie van speelsheid, ontdekkingsdrift en overgave aan al die natuurverschijnselen, waaronder het vogels kijken, werkt aanstekelijk. Het is heel prettig om na zo'n enerverende tocht als begeleiders nog even terug te blikken en de activiteit te evalueren.

In het najaar zijn er rugzakjes aangeschaft om aan de kinderen uit te reiken wanneer zij bij een excursie allerlei natuurvondsten willen verzamelen en bewaren. Dit ter 'verlichting' van de taken van de begeleiders. Tijdens een pauze en na afloop kunnen de vondsten dan gezamenlijk bekeken en besproken worden.

Dit coronajaar organiseerde de werkgroep in totaal 6 excursies. Vanwege het coronavirus dat half maart toesloeg vielen de geplande excursies in april, mei en juni uit. Na zorgvuldig beraad werd besloten om in juni toch nog één excursie te organiseren naar de Gorsse heide. Natuurlijk met inachtneming van de noodzakelijke maatregelen; zo zorgde iedere ouder zelf voor vervoer naar de startplek. De ouders konden eventueel mee met een aparte excursie.

De werkgroep Jonge Vogelaars bestaat uit zes begeleiders en wordt gevormd door: Carin Barendregt (voorzitter), Rob van Swieten (secretaris); Florence Werkhoven, Frank van den Haak en Jouck Iedema als vaste begeleiders. Daarnaast is Ellen Hochstenbach vaste invalbegeleidster. De begeleiders zijn allen in het bezit van een VOG (Verklaring omtrent gedrag).

Samenvatting van de excursies

Zaterdag 18 januari: Tuinvogeltelling en vogelvoer maken.

Geef kinderen een vijzel en een handjevol pinda's en ze stampen er levendig op los! Het doel: lekkere zadenrijke vetballen maken voor tuinvogels. Om ze naar de tuin te lokken voor de jaarlijkse tuinvogeltelling het weekend daarop. Franks tuinvogelpresentatie werd enthousiast door het groepje van tien kinderen becommentarieerd. Daarna naar buiten om naar vogels te speuren in de Kaardeboltuin. Talloze grauwe ganzen vlogen over, in het gras foerageerde een groene specht, in het struikgewas allerlei mezen, een roodborstje en hoog in het struikgewas de blauwspecht (boomklever).

Zaterdag 7 maart: Spechten spotten op Landgoed Hackfort

Excursie met tien jonge vogelaars (waaronder twee nieuwe jonge vogelaars in spél), ouders en begeleiders op Landgoed Hackfort om spechten te spotten. Na een korte presentatie over de karakteristieke kenmerken van de specht, struinden we in kleine groepjes door het bos. Het was een wel heel knus samenzijn in de prille lentezon; de spechten keken vanuit hun geheime holen stiekem hoe iedereen heerlijk aan het scharrelen was maar, oh wat jammer, ze lieten zich niet zien of horen. Wel miauwende buizerds hoog in de lucht.

Zaterdag 13 juni: Excursie Gorsse heide

Na zorgvuldig beraad i.v.m. de coronacrisis werd besloten nog één excursie te organiseren om de band met de leden weer een beetje aan te halen. Natuurlijk met inachtneming van de richtlijnen. Vijf jonge vogelaars en één moeder melden zich bij het startpunt. Ook een enthousiaste nieuwe jonge vogelaar meldt zich, mét boekje en kijker! Carin en Remke zijn er om eventuele ouders te gidsen maar die ene moeder wil toch ook met de kinderen mee! De typische vogels van bos en heide worden onder de loep genomen: boompieper en -leeuwerik, roodborsttapuit.

Op deze heel warme dag laten de in de heide scharrelende vogeltjes zich maar moeilijk zien. Behalve een pieper hoog in een boom, elders een puttertje en op de pauzeplek dan toch de roodborsttapuit. Bij gebrek aan echte vogels, fantaseren de kinderen over zeearenden, valken en oehoes; zelfs de wens een wolf tegen te komen op de hei komt om de hoek kijken. In plaats van vogels vliegen de spannende verhalen over en weer.

Zaterdag 19 september 2020:

Struinen door de Stokebrandsweerd

Met negen kinderen gingen we op pad; de tocht voerde langs het klompenpad vanaf Bronsbergen door de Stokebrandsweerd naar de oevers van de IJssel. Onderweg een torenvalkje, houtduiven, een verre aalscholver, krakeenden, een graspieper, roeken. Een paar jongere kinderen stopte hun zakken vol met mooie natuurschatten zoals schelpen, stenen...

Een heel bijzondere vogel werd ontdekt aan de oever van de IJssel, een soort strandloper, een dwaalgast, we konden hem jammer genoeg niet thuisbrengen. Daarna ging de terugtocht door pluizende distels, jammer genoeg zonder puttertjes. Ook de boerenzwaluwen waren al vertrokken. Bij moerassige poeltjes werd de zuigkracht van het slik getest. Toch nog voltallig keerden we Kaardebolwaarts.

Zaterdag 24 oktober Fietsexcursie Cortenoever

Fietsexcursie met vier kinderen, inclusief een nieuwe jonge vogelaar die op proef meeging met zijn moeder (die zich ontpopte als enthousiaste natuurgids). Ondanks het zwaarbewolkte weer en de druiligheid toch nog wat overtrekkende graspiepers en eenden in de sloot en een zwarte kraai op een paaltje. Ter hoogte van Kasteel Reuversweerd gestopt. Dat is een prachtig punt. Kijkend richting de IJssel, heb je vele bosjes met bessen-dragende struiken in de uiterwaarden. En dan achter ons hoge bomen. Er was daar redelijk wat vogeltrek. Kramsvogels, merels en een enkele koperwiek trokken van struik naar struik om te snoepen van de bessen. Met de telescoop konden we ze goed zien. Verder trokken er vinken, sijen, kool-, pimpel- en staartmezen van boom naar boom. Een eind verderop zagen we nog een hele groep spreeuwen en kauwen en roeken in een grasland. Andere waarnemingen waren nog de grauwe gans en de kolgans.

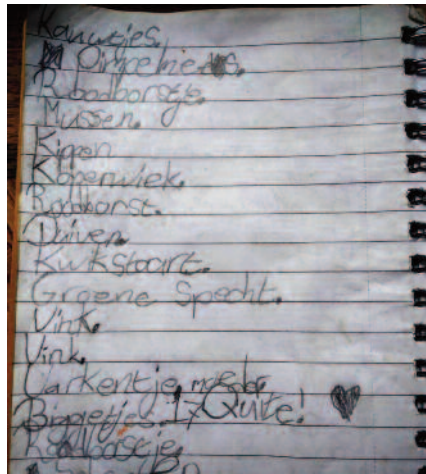
Zaterdag 21 november: Herfstexcursie op de Velhorst.

Het weer is koud, winderig en zwaar bewolkt; het groepje van negen kinderen waarmee we op stap gaan is goed gemutst en nieuwsgierig wat er deze keer allemaal te ontdekken valt. De oudere kinderen speuren de verten en toppen van bomen af om zoveel mogelijk vogels te spotten. De jongere dartelen voor ons uit om niets te hoeven missen van alle bijzonderheden in bosjes, bermen, slootjes, greppels...

De eerste vogeltjes die zich laten horen en zien zijn de boomklevers, meesjes met blauwe petjes en Frank vangt de langgerekte roep van een zwarte specht op, tuuuu-tuuu... Dikke houtduiven in de hoogste takken. Hannah noteert zoals altijd alles wat onderweg waargenomen wordt. Het opwindendste deze ochtend

speelt zich af bij een eenzaam houten hok in een biggenwei: bij de eerste schreden richting weijde ontploft het hok en stuiteren een troep vrolijke biggetjes ons tegemoet. Uitgebreed worden ze bewonderd, beknord en geaaid en krijgen ze gras gevoerd.

Ook heel opwindend is de ontmoeting met een koppel stoere boswachters. Ze krijgen een stortvloed aan vragen voorgeschoteld: wat doet u precies, en wat is het ergste wat u meemaakte; wat het leukste en mooiste? En waarvoor is die knuppel en wanneer heeft u die voor het laatst gebruikt? Aan de reactie van de boswachters was te merken dat dit wel een heel leuk onderdeel van hun werkzaamheden was die dag. Ze kwamen er speciaal hun auto voor uit!

7 ringverslag ringstation Eefde 2020

Het Ring-MUS-project in Eefde loopt nu drie jaar. Daarvoor is er ook incidenteel geringd in het kader van mijn opleiding tot ringer. In dit project gaat het om het ringen en terugvangen van stadsvogels (MUS = Meetnet Urbane Soorten). Bij dit project is voeren toegestaan, maar mag je geen geluid gebruiken om de vogels te lokken.

Ik had verwacht wel vaker te ringen dan vorig jaar. Niet op vakantie, geen (vogel)weekendjes weg. Door werk en weer toch niet vaker geringd, weer 26 keer, ongeveer eens in de 14 dagen. Bij regen en/of veel wind wordt er niet gevangen. Op 5 januari om 9:00 uur de eerste vogel geringd, een koolmees, BE24122. 30 december de laatste, een boomkruiper. Dit jaar 18 soorten gevangen. Nieuwe baansoort dit jaar was een zwarte mees. Sinds de start in 2017 zijn er nu 25 soorten gevangen. Op de laatste vangdag van 2020 vloog er een sperwer in het net. Dat zou de 26e soort zijn geweest, maar helaas ontsnapte hij voordat ik bij het net was.

De aantallen wijken niet veel af van het jaar ervoor. Ook dit jaar weer 144 uur 34 meter net open gehad. In 2019 279 vogels nieuw geringd, 208 teruggevangen. In 2020 304 nieuw en 185 terugvangsten. Opvallend is wel dat er in 2020 twee keer zoveel pimpelmezen zijn geringd als het jaar daarvoor. Top drie 2019: koolmees - pimpelmees - zwartkop. 2020: pimpelmees - koolmees - roodborst/zwartkop. De eerste zwartkop liet zich op 10 april vangen, in 2019 was dat op 9 april. De eerste jonge zwartkopen van het jaar waren er op 12 juni (2019: 14 juni). De jonge kool- en pimpelmezen komen iets eerder hun nest(kast) uit, op 1 juni. (2019: 20 mei).

Terugvangsten

Bijna alle terugvangsten waren ook dit jaar weer van 'eigen' vogels. In januari twee keer terugvangst van een pimpelmees, geringd op de ringlocatie in Almen. De ene geringd op 23 oktober 2019, op 4 december 2019 voor het eerst hier gevangen, de ander op 3 september 2019 in Almen geringd. De enige melding van anderen van een door mij geringde vogel was een merel, volwassen man, geringd op 10 april. Hij werd dood gevonden op 13 mei in dezelfde straat en gemeld via Griel door een onbekende, geen gegevens over de doodsoorzaak.

Op www.griel.nl worden alle geringde vogels en terugmeldingen ingevoerd. Iedereen kan hier ook het ringnummer van een gevonden vogel invoeren. Je krijgt dan bericht over waar en wanneer de vogel geringd is.

In maart twee erg oude bekenden gevangen, een glanskop en een pimpelmees, beide in december 2015 geringd hier in de tuin. De pimpel is in die jaren zeven keer teruggevangen, de glanskop vijf keer. Van de 185 terugvangsten waren er twee uit 2017, negen uit 2018, en 43 uit 2019. Dit zijn vooral kool- en pimpelmezen en daarnaast een paar roodborsten en heggenmussen. Op 10 april ving ik een heggenmus die exact twee jaar eerder, op 10 april 2018, als tweedejaars vogel geringd was.

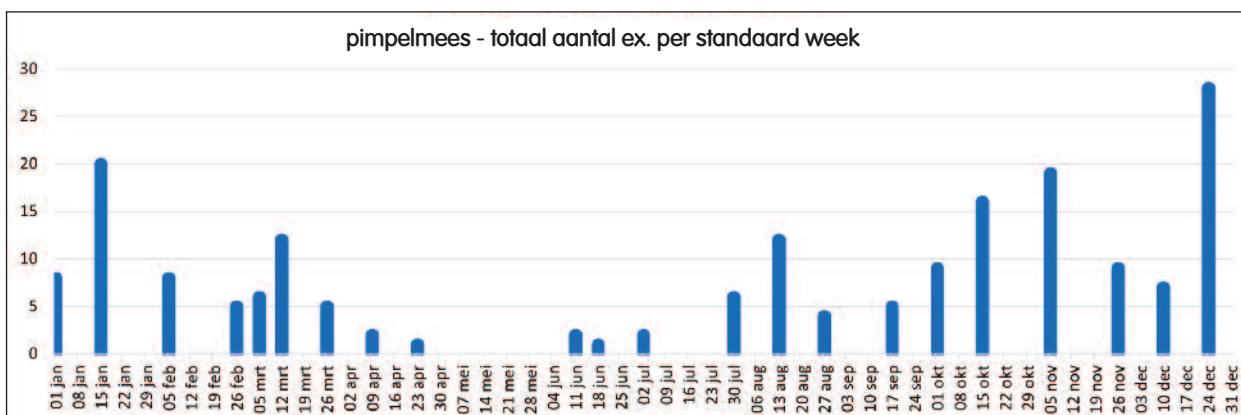
Boomklevers

Vorig jaar een uitgebreid verhaal over de boomklevers in het jaarboek. Dit jaar lieten ze zich amper vangen. Van de boomklevers die vorig jaar waren geringd kwam alleen vrouw V813123 nog twee keer in het net, op 6 februari en op 24 april, met broedvlek. Op 14 januari 2021, dus eigenlijk net te laat voor dit jaarboek, kwam er een melding van twee straten verder: V813123 was tegen een raam gevlogen en had dit niet overleefd.

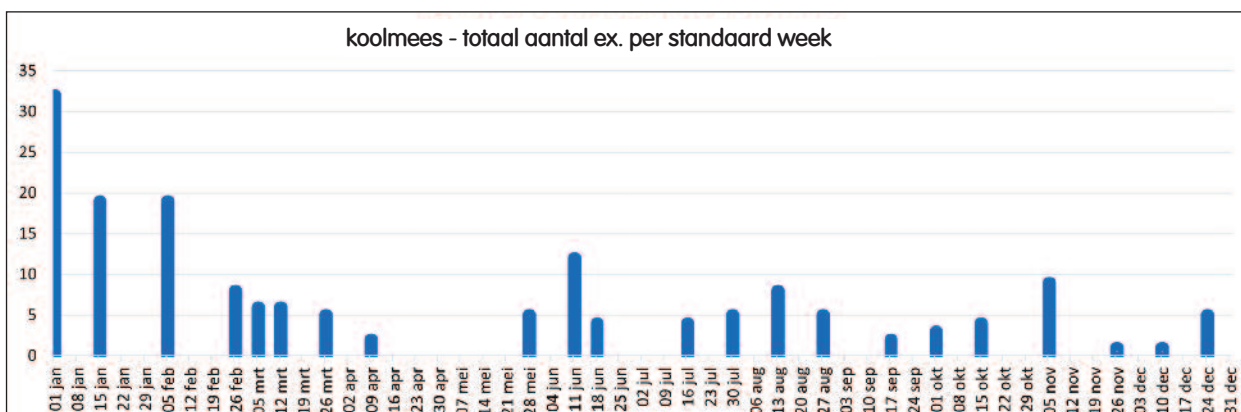
Zoönose

Voor het zoönose-project van het Erasmus Medisch Centrum en het Vogeltrekstation verzamel ik ook bloedmonsters van enkele soorten zangvogels. Daarnaast wordt met een wattenstaafje een keelwab genomen, net als bij een coronatest. In 2020 zijn door 143 ringers in Nederland in totaal zo'n 5000 vogels bemonsterd. Er wordt vooral gezocht naar het voorkomen van het usutuvirus bij merels, het westnijlvirus bij zwartkoppen en andere trekvogels en vogelgriep. Het usutuvirus lijkt te verdwijnen, in 2020 zijn er slechts twee merels positief getest. Op 22 augustus 2020 werd een grasmus in Haarzuilens bij Utrecht positief getest op westnijlvirus. De vogel had dit virus in Nederland opgelopen. Naar aanleiding van deze vondst is het aantal bemonstering sterk uitgebreid.

In Eefde heb ik in 2020 acht merels, twee zwartkoppen, twee koolmezen en een heggenmus bemonsterd. Geen van deze vogels had een positieve test. In Gorssel is bij een huismus wel usutu aangetroffen. Huis-mussen kunnen blijkbaar wel drager zijn, maar worden er zelf niet ziek van.

Figuur 1. pimpelmezen in 2020 (bron www.trektellen.nl).

Figuur 2. koolmezen in 2020 (bron www.trektellen.nl).

	nieuw geringd	terugvangst	totaal
boomklever	3	5	8
boomkruiper	3	0	3
glanskop	4	3	7
goudhaan	6	0	6
groentling	1	0	1
heggenmus	6	5	11
koolmees	94	72	166
koperwiek	1	0	1
merel	8	3	11
pimpelmees	111	81	192
roodborst	18	5	23
staartmees	12	0	12
tjiftjaf	6	2	8
vink	7	0	7
winterkoning	5	3	8
zanglijster	1	0	1
zwarte mees	1	0	1
zwartkop	17	6	23
totaal	304	185	489

Tabel 1: ringvangsten VRS Eefde 2020.

boomklever V813123

glanskop AX45767

heggenmus BE20407 (2kj)

koolmees BE23694 (2kj)

koolmees BE24233 (1kj)

8 januaritellingen 2018-2020

In de periode 2006-2017 is er iedere winter in de maand januari een telling uitgevoerd van de wintervogels in het werkgebied van de Vogelwerkgroep. Het gebied heeft een oppervlakte van 192 km² en was in die jaren verdeeld in 49 telgebieden. Over de getelde soorten en aantallen in deze periode is een uitgebreide rapportage in voorbereiding.

Vanaf 2018 is de opzet iets veranderd. Enkele van de grote telgebieden zijn opgedeeld in kleinere eenheden en op verschillende plaatsen zijn de grenzen aangepast. Die aanpassing werd nodig vanwege nieuwbouw, ruilverkavelingen, dijkverlegging en uitbreiding van wegen. Daarnaast werd het mogelijk om tellingen digitaal in te voeren in plaats van alles op papier te zetten. Dat scheelt papierwerk voor zowel de teller als bij het jaarlijks uitwerken van de gegevens. Digitaal wordt gebruik gemaakt van het invoerprogramma Avimap van Sovon. In plaats van de 49 telgebieden in de periode 2006-2017, is het werkgebied nu verdeeld in 68 telgebieden met oppervlakten variërend van 97 tot 508 ha (tabel 1, figuur 1). Het jaarlijks tellen van wintervogels gaat ook in 2021 verder.

Telgebied	Oppervlakte	Telgebied	Oppervlakte	Telgebied	Oppervlakte	Telgebied	Oppervlakte
Almen 1	291	C4	213	K2	449	T9	256
A2	172	C5	313	K3	284	Vorden 1	234
A3	325	Eefde 1	408	K4	291	V2	360
A4	152	E2	430	K5	226	V3	212
A5	204	E3	168	K6	227	V4	369
A6	236	E4	250	Nijenbeek 1	262	V5	280
Bronckhorst 1	181	E5	301	N2	231	V6	252
B2	279	E6	283	N3	508	V7	341
B3	253	E7	317	N4	410	Zutphen 1	324
B4	333	E8	390	Tonden 1	378	Z2	129
B5	325	Gorssel 1	242	T2	425	Z3	246
B6	211	G2	402	T3	231	Z4	97
B7	364	G3	393	T4	335	Z5	230
B8	321	G4	100	T5	261	Z6	191
Cortenoever 1	382	G5	339	T6	330	Z7	104
C2	194	G6	334	T7	214	Z8	284
C3	394	Klarenbeek 1	279	T8	233	Z9	241
						Totaal	19224

Tabel 1: Telgebieden en oppervlakte in ha per telgebied.

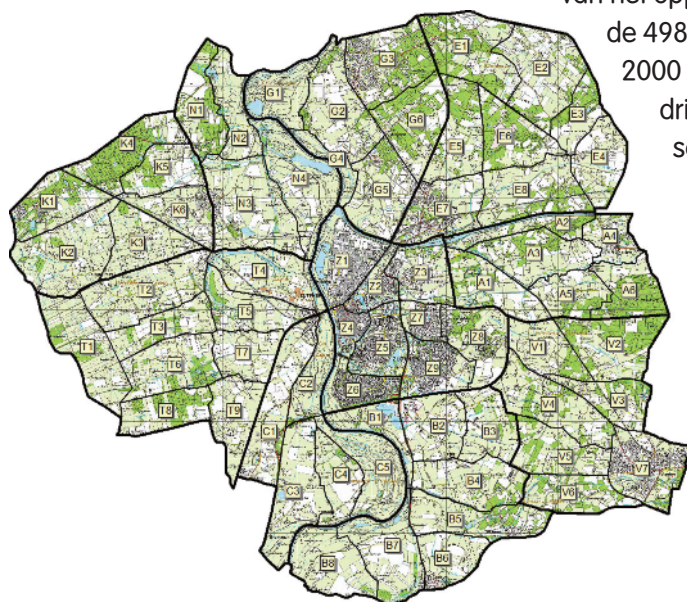
Tellers kunnen zich vlak voor of tijdens de januarimaand opgeven voor gebieden die nog vrij zijn, waarna ze een handleiding en papieren kaarten/formulieren toegestuurd krijgen. Voorts krijgen de betreffende tellers rechten in Avimap om tellingen via tablet of smartphone door te geven of na afloop van een telling de data via de computer in Avimap in te voeren.

In de handleiding staan uitgebreide richtlijnen over hoe de telling in zijn werk gaat. De meeste tellers doen al jaren mee dus weten nu ongeveer wel hoe het in z'n werk gaat. Naast teltijden en afgelegde route wordt iedereen gevraagd een deel van de soorten op kaart in te tekenen om later verspreidingskaarten te kunnen maken. Algemene soorten hoeven niet op kaart ingetekend te worden maar een opgegeven aantal per telgebied is voldoende. Gebruikers die Avimap in het veld gebruiken voeren wel steeds meer ook de gewone soorten op kaart in.

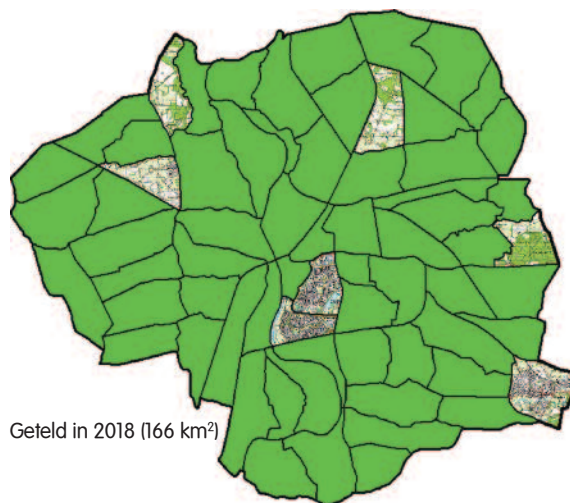
Kengetallen

De geadviseerde teltijd per 100 ha is 30 tot 45 minuten. Dat is in 2018-2020 voor de getelde gebieden, met een gemiddelde van 38 min/100 ha, ieder jaar gehaald, maar was wel lager dan het gemiddelde van 50 min per 100 ha in 2006-2017. In 2018-2020 werd resp. 86% (166 km²), 70% (135 km²) en 91% (174 km²)

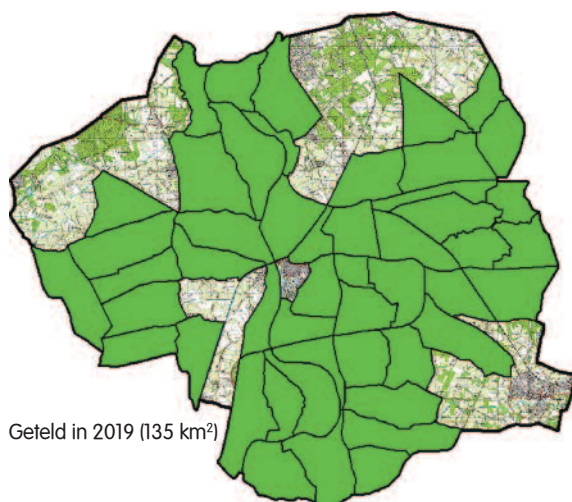
van het oppervlak geteld. Totaal ging het in 2018-2020, tijdens de 498 teluren om 475 km² en is er niet minder dan 2000 km afgelegd. Al dat tellen leverde de laatste drie jaren 211.791 vogels op in 116 verschillende soorten (tabel 2).

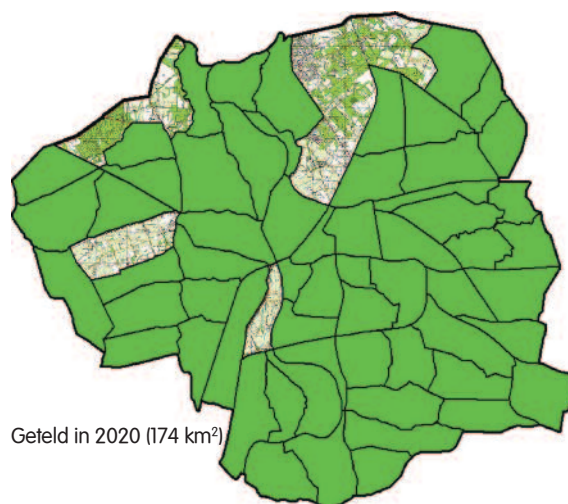
Ligging en codering telgebieden (192 km²)

Geteld in 2018 (166 km²)

Geteld in 2019 (135 km²)

Geteld in 2020 (174 km²)

Figuur 1: Overzicht getelde gebieden in groen 2018-2020

Het weer

Een heel korte samenvatting van het weer tijdens de drie januaritellingen is dat het driemaal niet echt wilde winteren. Het weer heeft invloed op de samenstelling en aantallen van de wintervogels. Hieronder een korte samenvatting van de drie januarimaanden 2018-2020 (bron: KNMI).

2018

In De Bilt eindigde deze maand nipt in de top tien van zachtste januarimaanden in ruim een eeuw. Winters weer ontbrak compleet. Vrijwel de gehele maand lag de temperatuur ruim boven de normale waarde voor de tijd van het jaar en was het uitermate zacht. In De Bilt werden slechts vier vorstdagen gemeten. Ijsdagen kwamen nergens in het land voor en het was verder vrij nat. Op 18 januari stond landinwaarts op behoorlijk wat plaatsen enige tijd een windkracht 8 (stormachtige wind) of storm, kracht 9. Daarbij deden zich op uitgebreide schaal windstoten voor van 110 tot ruim 125 km/uur. Windstoten van ruim 120 km/uur diep in het binnenland zijn zeldzaam. De storm hoorde bij de tien zwaarste sinds 1970 en in het werkgebied sneuvelden daardoor helaas honderden dikke bomen.

Sneeuw is er niet of nauwelijks gevallen. Alleen op 16, 17, 18 en 19 januari viel de neerslag soms in de vorm van wat (natte) sneeuw waarbij in ons werkgebied soms een dun, tijdelijk sneeuwdek ontstond. Het was met tussen de 35 en 59 zonuren een sombere wintermaand.

6 januari 2018: Toen er nog water stond in de Empese- en Tondense Heide.

24 januari 2018: Voorstonden. Overal sneuvelden veel bomen door de storm van 18 januari 2018.

2019

Januari was vrij zacht en somber en de hoeveelheid neerslag was beperkt. Het was wel wisselvallig met regelmatig regen. Van 22 tot en met 24 januari kwam de temperatuur lokaal het gehele etmaal niet boven het vriespunt. De landelijk laagste temperatuur deze maand was $-10,2$ °C. Op 25 januari werd de koude lucht verdreven. In ons werkgebied viel hierbij wat sneeuw. Daarna volgde weer een aantal vrij zachte dagen. De laatste dagen van de maand verliepen licht winters. In De Bilt werden in totaal elf vorstdagen geregistreerd. Januari was aan de droge kant. Op 22 januari viel er in een groot deel van het land enkele centimeters sneeuw. Op 30 januari veroorzaakte een klein lagedrukgebied regionaal sneeuwval in ons land waarbij zich een sneeuwdek kon vormen.

Het landelijk gemiddelde aantal zonuren week weinig af van het langjarig gemiddelde. Met name het begin van de maand was somber. Op een aantal plaatsen was de zon zelfs vier dagen op rij, van 4 tot en met 7 januari, helemaal niet te zien. Januari 2019 kende geen enkele heldere, zonnige dag.

25 januari 2019: Empese- en Tondense Heide; toch nog een paar dagen met een dun sneeuwdek

18 januari 2019: Na 2016 en 2017 verscheen er in 2019 opnieuw een Waterspreeuw bij de vistrap

2020

De maand eindigde in de top vijf van zachtste januarimaanden sinds 1901 en begon met code rood en oranje vanwege zeer dichte mist, mede ontstaan door het afsteken van vuurwerk. Koud was het nieuwjaarsnacht ook, met in het oosten van het land $-4,9\text{ }^{\circ}\text{C}$. Vanaf 8 januari brak een zeer zachte periode aan met op de meeste dagen maximumtemperaturen boven $10\text{ }^{\circ}\text{C}$. Vanaf 18 januari kwam het land opnieuw onder invloed van hoge druk en werd het rustig, vrijwel droog maar vaak mistig. De temperaturen lagen rond normaal. De luchtdruk liep op 20 januari in De Bilt op tot 1048 hPa, een waarde die in de afgelopen 115 jaar slechts drie keer eerder werd bereikt. De temperatuur daalde 's nachts regelmatig tot rond het vriespunt. In de Bilt werd geen enkele ijsdag geteld. Tot vorst kwam het in De Bilt op zes dagen tegen dertien normaal.

Op 26 januari werd het opnieuw wisselvallig, met af en toe veel wind, en de temperaturen liepen weer op tot ruim boven normaal. Januari was vrij droog. Tijdens winterse buien kleurde het in het noorden van het land af en toe even wit. In het noorden van het land viel 70 millimeter neerslag, in het zuidoosten slecht 30-35 millimeter. Januari was vrij somber met gemiddeld over het land 49 uur zonneschijn tegen normaal 62 uur.

24 januari 2020: Nijenbeek tijdens een droge, zachte, bijna vorstvrije januarimaand.

De vogels

Een maand lang tellen geeft een mooi overzicht van de wintervogels en is tevens een mooie gelegenheid om alle uithoeken van het werkgebied eens te bezoeken. Aantallen en soortsaamenstelling wijken ieder jaar wat af, uitschieters naar boven of naar beneden zijn er weinig. Tabel 2 geeft daardoor een vrij compleet beeld van de vogelbevolking in en rond Zutphen; met deze soorten en aantallen moeten we het doen in de winterperiode.

27 januari 2017: Slapende grote zilverreiger met de kop in de veren bij de sluisen van Eefde, van bovenaf gefotografeerd.

De middelste bonte specht is een relatieve nieuwkomer die nu bijna jaarlijks gemeld wordt, al zijn het er nog slechts enkele per jaar. Waren we in 2006 al blij met de eerste overwinterende grote zilvreiger; momenteel zwerven 's winters tientallen van deze prachtige vogels rond en ze lijken steeds tammer te worden. Putters worden langzaam maar zeker ook in steeds groter aantal gemeld en hetzelfde geldt voor de witte kwikstaarten. Door de steeds warmere winters is vertrekken om koude winters te vermijden minder noodzakelijk. Dodaarzen lijken eveneens te profiteren van de warmere winters en nemen in aantal toe. Ze houden zich op in kleine waterpjes die nog maar zelden dichtvriezen. Het aantal futen daarentegen is al jaren stabiel. Die overwinteren hier op de grote plassen langs de IJssel en het interesseert ze niet als beken en plasjes dichtvriezen. Ze hebben daar niks te zoeken in de winter.

16 januari 2020: Sluizen bij Eefde, altijd goed voor verschillende soorten eenden en meeuwen, futen, aalscholvers, blauwe reigers en zo af en toe ijsvogel, dodaars en grote gele kwikstaart.

De Kievit neemt niet alleen als broedvogel sterk af, maar ook als doortrekker en overwinteraar. Slechts 31 exemplaren in 2020, in nota bene een zeer zachte januarimaand, is vrij dramatisch. Alleen in de koude sneeuwrijke maand januari 2010 telden we er minder. Net als de landelijke afname van Kievit wijkt de landelijke afname van de matkop in onze regio niet af van de rest van het land. Afnames die we ook zien bij soorten als patrijs, kneu en veldleeuwerik. Landelijk heeft de populatie merels al enige jaren te lijden van het usutuvirus. De uitbraak in Nederland begon in 2016 maar rond Zutphen leek het pas twee jaar later flink toe te slaan. Sinds 2018 komen we niet meer boven de 1000 merels uit, de populatie is gewoon gehalveerd met een gemiddeld geteld aantal van 1448 exemplaren in 2006-2017 naar 790 exemplaren in 2018-2020.

De top tien

Uiteindelijk bestaat het grootste deel van de vogels die je buiten tegenkomt uit slechts een handvol soorten. De tien meest algemene soorten maken jaarlijks niet minder dan 73% van het totaal aantal getelde vogels uit. De kolgans staat jaarlijks op nummer één, gevolgd door kokmeeuw en grauwe gans. Spreeuw, kauw en koolmees zijn eveneens ieder jaar in de top-tien beland. Verder vinden we één of meer keer de volgende soorten terug: kramsvogel, stormmeeuw, huismus, vink, houtduif, wilde- & soepeend en meerkoet en in 2020 verschijnt op nummer 10 voor het eerst de brandgans. Zo kun je heerlijk door de tabellen grasduinen en krijg je een beetje een beeld van de vogelpopulatie in de regio.

12 januari 2018: Hoog water in de Bronkhorsterwaarden.

Januaritellingen	2018	2019	2020	2018-2020	Januaritellingen	2018	2019	2020	2018-2020
Afstand in km	703	572	725	2000	Houtsnip	3	1	7	11
Oppervlak in ha	16578	13507	17436	47521	Huisemus	2213	1445	2197	5855
Teltijd in min	9745	8283	11848	29876	hybride caga x grga	-	-	2	2
					hybride krak x ween	-	1	-	1
Aalscholver	176	180	186	542	IJsvogel	10	5	7	22
Appelvink	111	26	53	190	Kauw	2259	2085	1896	6240
Barmsijs	128	7	-	135	Keep	27	315	27	369
Bergeend	20	1	-	21	Kievit	517	101	31	649
Blauwe kiekendief	-	-	2	2	Klapekster	-	-	1	1
Blauwe reiger	168	124	208	500	Kleine bonte specht	-	-	5	5
Boomklever	291	212	319	822	Kleine mantelmeeuw	3	-	-	3
Boomkruiper	247	137	287	671	Kleine rietgans	-	-	5	5
Boomleeuwerik	-	-	14	14	Kneu	14	1	-	15
Brandgans	838	632	1543	3013	Knobbelzwaan	114	112	132	358
Brilduiker	-	1	3	4	Kokmeeuw	7413	3157	9059	19629
Buizerd	213	143	237	593	Kolgans	17918	26082	30350	74350
Canadese gans	117	67	232	416	Koolmees	2029	1615	2335	5979
Casarca	-	-	1	1	Koperwiek	328	337	422	1087
Dodaars	58	72	67	197	Krakeend	114	363	367	844
Ekster	718	446	644	1808	Kramsvogel	5420	911	1218	7549
Fazant	5	1	3	9	Kruisbek	1	5	-	6
Fuut	31	35	66	132	Kuifeend	378	187	270	835
Gaai	337	209	452	998	Kuifmees	30	33	30	93
Geelgors	118	42	29	189	Mandarijneend	-	6	10	16
Geelpootmeeuw	1	2	-	3	Matkop	2	6	7	15
Glanskop	114	41	103	258	Meerkoet	1672	1089	1278	4039
Goudhaan	100	102	154	356	Merel	868	733	768	2369
Goudvink	24	29	37	90	Middelste bonte specht	2	1	3	6
Graspieper	47	91	25	163	Muskuseend	1	9	1	11
Grauwe gans	5632	4865	6007	16504	Nijlgans	66	40	65	171
Groene specht	25	10	30	65	Nonnetje	-	4	1	5
Groenling	80	39	58	177	Ooievaar	45	12	31	88
Grote Bonte specht	187	179	298	664	Patrijs	13	-	11	24
Grote gele kwikstaart	5	3	6	14	Pijlstaart	2	-	-	2
Grote lijster	16	11	11	38	Pimpelmees	1423	958	1495	3876
Grote mantelmeeuw	5	4	5	14	Pontische meeuw	11	2	6	19
Grote zaagbek	17	25	10	52	Putter	242	157	278	677
Grote zilverreiger	150	55	125	330	Raaf	5	5	5	15
Havik	4	3	10	17	Ransuil	-	-	2	2
Heggenmus	55	25	29	109	Rietgors	3	15	16	34
Holenduif	278	139	392	809	Ringmus	123	64	150	337
Houtduif	1534	1503	1972	5009	Roek	1179	1051	1307	3537

Tabel 2: Getelde soorten en aantallen januaritellingen 2018-2020.

Met dank aan de tellers (met tussen haakjes het getelde oppervlak in 2018-2020):

Michel Klemann (15237 ha)	Ans Houweling (1953 ha)	Carin Barendregt (559 ha)
Hans Grotenhuis (11125 ha)	Steven de Bie (1936 ha)	Joost Meilof (542 ha)
Goen Jansen (4518 ha)	Anne Marie Starreveld (1144 ha)	Fons Roording (489 ha)
Frans Parmentier (3308 ha)	Frank van den Haak (986 ha)	Marjan Uylenberg (457 ha)
Jannes van Santen (3285 ha)	Adri Mulder (667 ha)	Nanda Gilden (226 ha)
Gerrie Nijenhuis (2529 ha)	Michiel van der Weide (637 ha)	Rob van Swieten (200 ha)
Remke van Rijswijk (2447 ha)	Albert Jansen (607 ha)	Florence Werkhoven (129 ha)

Januaritellingen	2018	2019	2020	2018-2020
Roodborst	291	264	324	879
Roodborsttapuit	1	2	2	5
Scholekster	-	-	1	1
Sijs	1444	320	1510	3274
Slechtvalk	6	3	8	17
Slobeend	4	-	2	6
Smient	900	420	942	2262
Soepgans	190	94	96	380
Sperwer	18	10	11	39
Spreeuw	2030	1955	3601	7586
Staartmees	203	46	206	455
Stadsduif	346	94	133	573
Steenuil	7	2	-	9
Stormmeeuw	2650	1960	1184	5794
Tafeleend	68	20	100	188
Tjiftjaf	2	-	-	2
Toendrarietgans	3	10	64	77
Torenvalk	32	20	58	110
Turkse Tortel	154	161	106	421
Veldleeuwerik	-	6	33	39
Vink	1468	1708	2555	5731
Vuurgoudhaan	1	-	2	3
Waterhoen	240	144	93	477
Waterpieper	9	33	61	103
Waterral	4	2	1	7
Watersnip	-	-	4	4
Wilde- & soepeend	1231	2185	1385	4801
Winterkoning	193	102	189	484
Wintertaling	39	22	116	177
Witgat	1	-	1	2
Witte kwikstaart	10	24	54	88
Zanglijster	26	9	5	40
Zeearend	-	1	-	1
Zilvermeeuw	87	33	75	195
Zwartbuikwaterspreeuw	-	1	-	1
Zwarte kraai	1190	944	1308	3442
Zwarte mees	2	15	6	23
Zwarte specht	8	-	7	15
Soorten	101	98	101	116
Exemplaren	69156	60979	81656	211791

foto van Eveline Vinke

Soort	2018
Kolgans	17918
Kokmeeuw	7413
Grauwe gans	5632
Kramsvogel	5420
Stormmeeuw	2650
Kauw	2259
Huismus	2213
Spreeuw	2030
Koolmees	2029
Meerkoet	1672
Percentage van totaal	71,2

Soort	2019
Kolgans	26082
Grauwe gans	4865
Kokmeeuw	3157
Wilde- & soepeend	2185
Kauw	2085
Stormmeeuw	1960
Spreeuw	1955
Vink	1708
Koolmees	1615
Houtduif	1503
Percentage van totaal	77,3

Soort	2018
Kolgans	17918
Kokmeeuw	7413
Grauwe gans	5632
Kramsvogel	5420
Stormmeeuw	2650
Kauw	2259
Huismus	2213
Spreeuw	2030
Koolmees	2029
Meerkoet	1672
Percentage van totaal	71,2

Soort	2019
Kolgans	26082
Grauwe gans	4865
Kokmeeuw	3157
Wilde- & soepeend	2185
Kauw	2085
Stormmeeuw	1960
Spreeuw	1955
Vink	1708
Koolmees	1615
Houtduif	1503
Percentage van totaal	77,3

Tabel 3: top-tien van talrijkste soorten tijdens de januaritellingen 2018-2020.

9 ringen van oeverzwaluwen op De Mars

Op 15 mei 2020 berichtte Hans Grotenhuis (bestuurslid VWG Zutphen e.o.) dat er een kolonie oeverzwaluwen aanwezig was op De Mars, bij Zutphen. De kolonie was ontdekt door Michiel van der Weide, ook lid van de VWG Zutphen e.o. Hans had de gemeente en haar grondbedrijf geïnformeerd en verzocht de werkzaamheden ter plekke aan te passen zodat broeden van de vogels ongestoord zou kunnen plaatsvinden.

Kolonies met oeverzwaluwen worden overal in Nederland gevolgd om het reilen en zeilen van de soort in ons land in de gaten te houden. De oeverzwaluw is een tamelijk algemene broedvogel in Nederland die zijn nestholte graaft in steile, vaak hoge randen van rivieren, zanddepots en afgravingen. Dit zijn plekken die aan verandering onderhevig zijn: depots verdwijnen of veranderen, rivierwanden storten in bij hoog water, etc. Dus broedplaatsen in het ene jaar zijn niet vanzelfsprekend weer beschikbaar in het jaar daarop. Oeverzwaluwen jagen op vliegende insecten en omdat veel insecten sterk afnemen is het voorstelbaar dat dit effect zal hebben op de aantallen oeverzwaluwen. Bovendien overwintert de oeverzwaluw in tropisch Afrika en kan hij bij terugkeer te maken krijgen met een 'mismatch' tussen zijn vraag naar voedsel en het aanbod ter plekke. Ringonderzoek helpt bij het doorgronden van de populatiedynamiek van deze soort: aantalsontwikkeling, overleving, broedsucces, leeftijd, biometrie. Het vangen en ringen van de oeverzwaluwen op De Mars levert daarom een bijdrage aan het vergroten van onze kennis van de oeverzwaluw.

Broedplaats

De kolonie bevond zich in de noordwesthoek van de plas in de uiterwaarden van De Mars, ter hoogte van de eerste windturbine. De nestgaten waren uitgegraven in een oeverwand die ter plaatse circa 1,50 m hoog was. De gaten zaten vooral in het bovenste, verticale deel van de wand, ongeveer 60 cm hoog. Daaronder liep de wand schuin af naar het water. In de loop van het broedseizoen groeiden daarop hoge meldeplanten. De wand was erg instabiel en erosiegevoelig.

Methode

Er is gebruik gemaakt van een 15m lang 5-baans mistnet dat voor de wand met de nestgaten is geplaatst in een poging in- en uitvliegende oeverzwaluwen te vangen. Omdat de wand van de kolonie in een bocht liep was het niet gemakkelijk het mistnet relatief dicht tegen de wand aan te krijgen. Met behulp van enkele extra netstokken is dat redelijk gelukt. Vanwege de geringe hoogte van de feitelijke nestwand (ca 60 cm) konden slechts de bovenste twee banen van het net gebruikt worden.

Aanvankelijk is geprobeerd de vogels te vangen door het net open te schuiven en te wachten tot de vogels die rond de kolonie in de lucht hingen, weer de nestgaten zouden invliegen. Al snel werd duidelijk dat dit niet de juiste methode was om in deze kolonie te vangen: de vogels bleven maar voor het net heen en weer vliegen vanwege de zichtbaarheid van het net (wind), gingen soms op het net zitten, maar vrijwel niet het nestgat in. Het alternatief dat werd ontwikkeld werkte beter: het net opstellen en dicht houden, vlak onder het onderste nestgat; wachten tot de rust was weergekeerd en de vogels hun normale gedrag van af- en aanvliegen hadden hervat, en dan snel het net omhoogschuiven. Daarmee vingen we (een deel van) de uitvliegende oeverzwaluwen. Dit kon vier à vijf keer per avond worden herhaald.

Er is steeds aan het einde van de dag gevangen, vanaf 17:00 uur tot rond 20:00 uur. Deels vanwege onze beschikbaarheid, deels omdat het dan rustig was rond de kolonie en wij ongestoord konden vangen en ringen.

Resultaat

Er zijn vijf vangsessies gehouden, de eerste op 3 juni, dus bijna drie weken na de eerste melding, zie tabel 1. De laatste sessie was op 22 juli. Op die laatste datum waren er beduidend minder vogels in en rond de kolonie aanwezig en bestond de indruk dat veel vogels de kolonie al hadden verlaten. De conclusie was toen dat een voortzetting van het vangen en ringen niet zinvol meer zou zijn gezien de lage aantallen oeverzwaluwen rond de kolonie.

Datum	Vangresultaat				
	Man	Vrouw	Juveniel	Terugvangst man	Terugvangst vrouw
3 juni 2020	1	6	-		
10 juni 2020	6	21	1		
23 juni 2020	2	3	22		
13 juli 2020	2	2	-	1	5
22 juli 2020	1	4	-	2	5
Totaal	12	36	23	3	10

Tabel 1: Vangresultaat per vangsessie

In totaal zijn er 84 oeverzwaluwen gevangen (tabel 1). Daarvan zijn er 71 van een ring voorzien. Dat waren voor de helft volwassen vrouwtjes (36 ex.). De andere helft bestond voor een derde uit volwassen mannen (12 ex.) en voor twee derde uit jonge vogels (juveniel, 23 ex.).

Er zijn 13 oeverzwaluwen gevangen die al een ring hadden. 12 daarvan waren in een eerdere sessie door ons gevangen en geringd. Eén oeverzwaluw, een vrouwtje, was in 2019 gevangen en geringd door Frank Majoor in een kolonie bij Driel, nabij Arnhem (ook toen als een volwassen vrouwtje). We zijn benieuwd of de oeverzwaluwen in 2021 weer op deze plek gaan broeden en hoeveel van de nu geringde vogels daarbij zullen zijn.

Tijdens het ringen zijn tegen de 60 nestgaten geteld. Daarvan waren meerdere niet in gebruik of verlaten. Een schatting leverde zo'n 50 bezette nestgaten op. De 36 vrouwtjes die we hebben gevangen en geringd vertegenwoordigen dus zo'n driekwart van het aantal broedparen. Het aantal jonge vogels dat is gevangen en geringd was veel lager dan verwacht. Op basis van het aantal bezette nestgaten en een à twee jongen per broedpaar, zou de kolonie zo'n 75 jonge vogels hebben moeten herbergen. Dat er slechts 23 zijn gevangen kan meerdere oorzaken hebben. Zo kan het broedsucces veel lager zijn geweest. Ook kan het zijn dat wij niet vaak genoeg hebben gevangen in de periode dat de jongen nog maar kort vliegvlug waren en dan nog geregeld de nestholte bezochten.

Biometrie

Alle gevangen en geringde vogels zijn gemeten (vleugellengte) en gewogen. Zie tabel 2. De door ons vastgestelde maten en gewichten wijken niet af van de waarden zoals vermeld in de Vogeltrekatlas (www.vogeltrekatlas.nl).

	Vleugellengte	Gewicht
Man (n=12)	107,0 (103-113)	13,5 (12,3-14,4)
Vrouw (n= 36)	107,0 (102-116)	13,7 (12,2-15,6)
Juveniel (n= 23)	100,4 (93-106)	12,4 (11,4-13,5)

Tabel 2: Vleugellengte en gewicht per geslacht/leeftijd (gemiddelden en uiterste waarden)

Alle gevangen vrouwtjes zijn onderzocht op het hebben van een broedvlek. Immers, de status van de bloedvlek geeft informatie over de broedfase. Voor 1 juli hadden 27 vrouwtjes een broedvlek 5 (rood en geaderd; zit op eieren) en drie een broedvlek 6 (gerimpeld; heeft jongen). Na 1 juli hadden vier van de zes gevangen vrouwtjes een broedvlek 6 en twee een broedvlek 7 (groeit dicht; jongen uitgevlogen). De conclusie op 22 juli dat de oeverzwaluwen de kolonie aan het verlaten waren omdat het broeden leek te zijn afgelopen wordt hiermee bevestigd.

Tot slot

Er zijn verschillende personen/instanties geweest die 'controlerend' hebben opgetreden tijdens onze ringactiviteiten: de pachter van het weiland rond de plas, de toezichthouder van de Faunabeheerseenheid, een vertegenwoordiger van sportvisserij IJssel en de politie.

Alle personen zijn ter plaatse geïnformeerd over het hoe en waarom van onze ringactiviteit en hebben mijn ringvergunning gezien. Dit verliep steeds plezierig.

Dank

Wij zijn de gemeente Zutphen veel dank verschuldigd voor het geven van toestemming voor het ringen van de oeverzwaluwen; in het bijzonder Hella Helsdingen (stadecoloog) en Rogier Messing (Grondbedrijf). Verder wil ik Hans Grotenhuis bedanken voor het melden van de kolonie en het regelen van de toestemming van de gemeente Zutphen om te mogen ringen. Nanda Gilden, Marcel Ruijs en Wouter Lebbink hebben met mij de oeverzwaluwen gevangen en geringd. Heel veel dank daarvoor.

Steven de Bie

oeverzwaluw

zo moet het dus niet

voorzichtig lospeuteren uit het net

jong en adult

toch gelukt

10 weidevogels beschermen met gaas

Op vrijdag 6 december 2019 kreeg ik een verzoek van boer Wijers om te helpen met het plaatsen van schapengaas langs een belangrijk weidevogelgebied op de Voorsterklei. Het verzoek was om met enkele leden deze klus te klaren. Om alleen aan deze klus te beginnen zag hij niet zitten; het ging om ongeveer 2500 meter. Op de algemene ledenvergadering heb ik dan ook een oproep gedaan en het kwam ook op de site te staan. Mijn broer Jos en ik, die al jaren dit gebied monitoren, waren van de partij alsmede enkele leden die zich bij mij hadden aangemeld, te weten Wietse Twijnstra, Gerrit Koopman, Heiko Heikens en Frans Parmentier.

Op vrijdag 13 december gingen we, na eerst bij de boer koffie gedronken te hebben, aan de slag. De boer had de palen al geplaatst en de rollen gaas verdeeld, dus we konden beginnen. Helaas was hij er zelf niet bij vanwege een vergadering van het LTO-stikstofberaad. Met hamer en krammen gingen we aan de slag. Het was hard werken want de palen van acacia waren keihard. Om 12 uur 30 had de vrouw des huizes een heerlijke pan groentesoep en lekkere broodjes voor ons klaarstaan. Na deze lunch zijn we doorgegaan tot half drie. Toen hadden we de knollen op en het weer werd er niet beter op. Toch zo'n 800 meter geplaatst.

het begin is er

De tweede fase werd gepland op zaterdag 21 december. Om 9 uur verzamelen en na de gebruikte kop koffie gingen Heiko, Jos, boer Weijers en ik aan het werk. Later sloot Frans zich ook bij ons aan. Ook de lunchpauze was weer uit de kunst verzorgd met een heerlijke tomatensoep en broodjes. Weer 900 meter gedaan.

Op 8 februari 2020 zijn we aan de laatste fase begonnen. Wederom zijn we om half tien, na de koffie, gestart met Heiko, Jos, Fons en de boer. Na hard doorgewerkt te hebben was er om 13.00 uur weer tijd voor de lunch. Deze was zoals gewoonlijk weer uitstekend verzorgd met een heerlijke champignonsoep vooraf. Na deze pauze was de klus om half drie geklaard. De heer Wijers was heel tevreden over het resultaat en hoopt samen met ons dat de weidevogels volop zullen profiteren van deze maatregel. Ook de loslopende honden behoren nu tot het verleden, dus geen gevaar meer voor neospora caninum.

Namens boer Weijers, Jos, Gerrie en Fons heel veel dank voor alle hulp met het aanbrengen van zo'n 3 km gaas, wat betekent dat er 40 hectare weidevogelgebied beschermd is. En namens ons heel veel dank aan Hannie, de boerin die ons uitstekend verzorgd heeft.

Helaas viel het weidevogelseizoen zwaar tegen. Ondanks onze inspanning was er toch nog veel predatie, vermoedelijk vanuit de lucht door meeuwen, buizerds of andere rovers. Ook de meerkoet kan tot de predatoren gerekend worden, zie het weidevogelverslag 2020. Al met al hopen we dat het ooit een keer beter zal gaan.

Fons Roording

nog 900 meter te gaan

die palen zijn keihard

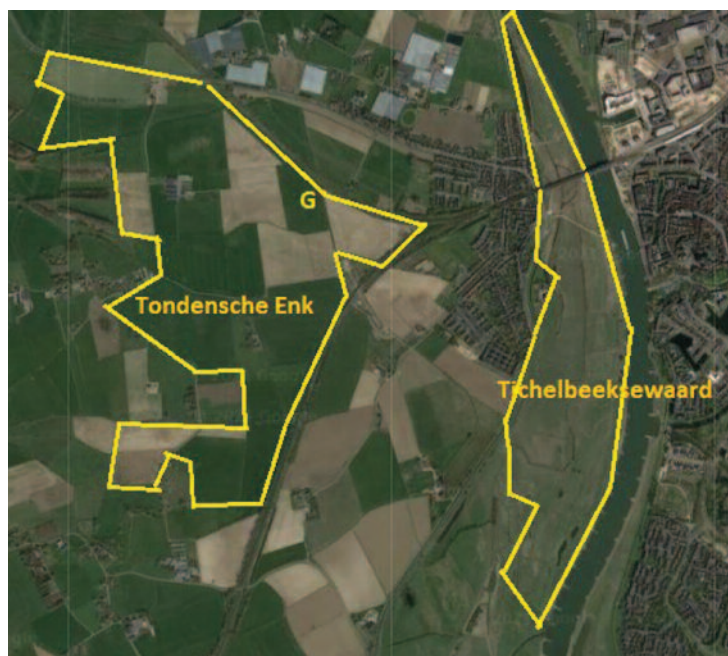
daar komt het gaas, nu de weidevogels nog

11 weidevogels ten westen van de IJssel

Sinds 2007 doet de Weidevogelgroep Zutphen, onderdeel van de Vogelwerkgroep Zutphen en omstreken, aan weidevogelbescherming en -inventarisatie in drie gebieden ten westen van de IJssel. In de Tichelbeeksewaard, de Voorster Klei en de Tondensche Enk worden nesten opgespoord en beschermd tegen agrarische werkzaamheden of beweiding. In dit overzicht geven we van de afgelopen jaren per gebied de aantallen gelokaliseerde en/of gevonden legsels. Daarmee wordt duidelijk dat deze gebieden belangrijke leefgebieden zijn voor weidevogels. En dat willen we graag zo houden!

Kaart 1. De ligging van de gebieden Tichelbeeksewaard en Tondensche Enk. G is het graszaadperceel.

Tichelbeeksewaard

De Tichelbeeksewaard is een buitendijks gebied van ongeveer 150 ha groot, gelegen aan de westzijde van de IJssel aan de rand van Zutphen (kaart 1). De noordelijkste punt ligt net ten noorden van de oude IJsselbrug. De nieuwe IJsselbrug – de Cortenoevers brug – vormt de zuidelijke grens. Bijna 90 hectare ligt binnen

de gemeente Zutphen, de rest in de gemeente Brummen. De Tichelbeeksewaard is een half open gebied met onbemeste hooilanden, bemeste maaipercelen, extensief beweide grasland, knotwilgen en meidoornstruiken. In de winter verblijven er veel grauwe ganzen, brandganzen en kolganzen. In afnemend aantal broeden er grutto's, tureluurs, wulpen, gele kwikstaarten, graspiepers en soms roodborsttapuiten. In sommige jaren klinkt in juni in de avondschemering de roep van de zeldzame kwartelkoning of de zweeps slag van het porseleinhoen. Vanwege de aanwezigheid van kwartelkoning, porseleinhoen en winterganzen heeft het gebied de status van Vogelrichtlijngebied en vormt het een onderdeel van het Natura 2000-gebied Rijntakken.

Sinds 2006 vindt op het Zutphense deel van de Tichelbeeksewaard weidevogelbescherming plaats. In 2005, 2009 en sinds 2017 wordt het gebied volgens de bmp-methode geïnventariseerd. In de tussenliggende jaren zijn de aantallen geschat op basis van nestvondsten. Met de bmp-telling wordt tijdens vijf ronden het aantal broedparen vastgelegd. Dit gebeurt aan de hand van het gedrag van de vogels. Per vogelsoort worden de waarnemingen van de afzonderlijke ronden ingevoerd in het autoclusterprogramma van Sovon Vogelonderzoek Nederland. Op basis van de voor dit systeem opgestelde criteria bepaalt het programma per soort het aantal territoria. In tabel 1 staan de resultaten van de tellingen in het Zutphense deel. In het Brummense deel broeden jaarlijks ook enkele paren wulp en tureluur en soms grutto. Weliswaar is het aantal steltlopers in de hele Tichelbeeksewaard sterk teruggelopen, maar de cijfers laten zien dat het gebied nog steeds een belangrijk weidevogelgebied is.

soort	2005	2009	2017	2018	2019	2020
scholekster	5	2	0	0	0	0
kievit	4	4	0	0	0	0
kleine plevier	0	0	0	0	0	1
grutto	7	9	1	1	0	0
tureluur	8	7	3	1	1	3
wulp	5	6	2	2	1	1
wilde eend	+	+	+	7	5	7
krakeend	2	2	1	3	2	3
slobeend	2	0	0	0	0	0
zomertaling	1	1	0	0	0	0
graspieper	6	12	6	8	4	6
gele kwikstaart	6	7	2	0	0	2
rietgors	4	10	9	12	12	15
roodborsttapuit	0	1	4	1	0	0
kwartelkoning	0	4	0	0	0	0
totaal (excl. wilde eend)	50	65	28	28	20	31

Tabel 1. Overzicht van het aantal broedparen/territoria in het Zutphense deel van de Tichelbeeksewaard.
+ is wel aanwezig, niet geteld.

Tondensche Enk

In 2019 hebben we een interessant gebied overgenomen van de weidevogelgroep Apeldoorn: de Tondensche Enk. Het gaat om intensief gebruikte graslanden (73 ha), een enkel graszaadperceel (4 ha) en diverse maispercelen (47 ha), gelegen tussen De Hoven en Tonden (kaart 1). Het vormt een overloopgebied met de Tichelbeeksewaard. De kieviten en scholeksters concentreren zich op het maisland. In het grasland broedt mogelijk een enkel paartje wulpen, op het graszaadperceel een paartje tureluur en gele kwikstaart. Op de Tondensche Enk werden al jaren de nesten beschermd door de vrijwilligers uit Apeldoorn. Het was dan ook een verrassing te bemerken hoeveel kieviten er broeden. In 2020 wel meer dan veertig! In tabel 2 staan de aantallen gevonden legsels sinds 2016. We zien een duidelijke toename van de kievit.

Ook heeft in 2020 voor het eerst een kleine plevier een broedpoging gedaan. Tijdens het bemesten van de maispercelen met een sleepslang zijn een twintigtal nesten beschermd met speciale nestbeschermers. Het broedresultaat was minder gunstig dan in 2019. Toen kwam maar liefst 87% van de nesten uit, in 2020 was dat slechts 51%.

Belangrijk voor de Kieviten is het centraal gelegen perceel waarop graszaad wordt gekweekt (Met G gemarkeerd in de kaart). De vegetatie van dit perceel is kort en vrij open. Het graszaad wordt pas in juli geoogst. Veel Kievitgezinnen trekken hier met de pullen naartoe. In mei en begin juni was het er een drukte van belang. Tellen van het aantal pullen was ondoenlijk. Daardoor hebben we helaas geen beeld van het aantal pullen dat vliegvlug is geworden. Het zal in 2019 om tientallen gegaan zijn, in 2020 beduidend minder. Ik vrees dat in de komende jaren het broedsucces ook matig zal zijn, daar precies over dit perceel de rondweg om de Hoven komt te lopen. De werkzaamheden zijn al in de zomer van 2020 gestart. We zullen het effect in 2021 zien.

Soort	2016	2017	2018	2019	2020
Scholekster	1	1	1	1	0
Kievit	32	21	29	42	56
Kleine plevier	0	0	0	0	1

Tabel 2. Het aantal gevonden nesten op de Tondensche Enk.

Voorster Klei

In 2016 ontdekten we dat er verschillende Kieviten broedden op de graslanden rond de nieuwe plassen. Deze plassen waren gegraven in het kader van het programma Ruimte voor de Rivier. Na toestemming van de grondgebruiker zijn de nesten op 12 ha opgezocht en gemarkeerd. In de loop der jaren is de oppervlakte tot ruim 50 ha gras- en bouwland uitgebreid (kaart 2). Tabel 3 geeft een overzicht van de gevonden legsels. Tot onze verrassing broedden er ook enkele grutto's. Mogelijk dat die uit de Tichelbeeksewaard zijn vertrokken om zich in dit veel rustigere gebied te vestigen. Wat de verborgen broedende soorten grutto en tureluur betreft, ging het om minimale aantallen, daar niet alle nesten werden gevonden. Naar nesten van gele kwikstaart, graspieper en eenden is niet gezocht om verstoring te voorkomen, maar die zullen er zeker gelegen hebben op de schrale graslanden rond de plassen.

Soort	2016	2017	2018	2019	2020
Scholekster	2	4	2	2	2
Kievit	15	33	27	20	11
Grutto	0	2	4	2	1
Tureluur	1	2	0	2	0
Kleine plevier	3	1	0	0	0

Tabel 3. Het aantal sinds 2016 gevonden nesten in de Voorster Klei.

Kaart 2: Het weidevogelgebied Voorster Klei.

Het nest wordt met een speciale nestbeschermer beschermd tijdens het maaien.

Frans Parmentier

Het verslag van de andere weidevogelgebieden staat op onze website.

12 vervolgcursus herkennen van roofvogels 2019

Niets ten nadele van de huismus of de koolmees, maar als het gaat over roofvogels (in het veld rovers) gaat bij veel mensen en ook bij mij het attentieniveau omhoog. Weinig tot niets spreekt binnen de vogelwereld zo tot de verbeelding als roofvogels. Toen ik eind juni hoorde dat de roofvogelcursus doorging was ik er daarom als de kippen bij om mij op te geven. Dat ging nog bijna mis omdat er een numerus fixus was en er geloot moest worden. Gelukkig haakte er iemand af (Gerard bedankt!) en werd ik alsnog ingeloot, pfff.

Adri Mulder en Steven de Bie verzamelden de informatie en deelden deze met ons in hapklare brokken: drie cursusavonden en vier excursies. Dit met hulp van Jeroen Kuipers en stille kracht Astrid Werdmuller.

Cursusavonden

De eerste cursusavond bevatte een inleiding met de soorten: torenvalk, buizerd, sperwer, boomvalk, wespendif en grauwe kiekendif. We leerden wat een vogel tot een roofvogel maakt, waarom we zo weinig roofvogels zien, welke roofvogels in Nederland voorkomen, hoe we ze kunnen determineren en welke vliegtechnieken ze gebruiken. Een roofvogel is groot en dus gemakkelijk te herkennen. Een zeearend is in verhouding tot b.v. een goudhaantje als een Boeing 747 tot een Piper Cup. Toch is dit gemakkelijker gezegd dan gedaan. Want juveniel, onvolwassen, adult, man, vrouw, ruistadium – kiekendieven en buizerds ruien in 2-3 jaar, arenden doen er 4-6 jaar over – oftewel in al deze stadia verschilt het verenkleed. Lange of korte staart, horizontale of verticale borststrepen, hoeveel vingers, wel of geen polsvlekken, vleugels vlak, geknikt, afhankelijk of in V-vorm, wel of geen venster (landingslichten) in de vleugels, spitse of afgeronde vleugels, rechte of ronde staart, en als je dit allemaal onder de knie hebt, ach, eitje...

De tweede avond stond de roofvogeltrek centraal met de soorten: zeearend, visarend, rode wouw, zwarte wouw en bruine kiekendif. Thema's waren onder andere de vogeltrek (waarom trekken niet alle roofvogels?) en het herkennen van vliegbeelden. Vliegbeelden? Vliegtechniek zoals actieve vlucht, schroeven, afglijden, duikvlucht, bidden, gedrag en jachtwijze. Het kwam allemaal aan de orde.

De laatste cursusavond ging over wintergasten met de soorten: ruigpootbuiserd, smelleken, slechtvalk, havik en blauwe kiekendif. Aan bod kwamen op elkaar lijkende soorten, oftewel: hoe weet ik welke soort het is? Een onderwerp dat mij erg aanspreekt, want bijvoorbeeld een sperwer (v) en een havik (m) in één blikveld lukt nog wel, maar nu apart.... Ook de JIZZ komt voorbij, afgeleid van GISS: General Impression of

Size and Shape, ooit een hulpmiddel ontwikkeld door de Engelse luchtmacht om in een flits vijandelijke vliegtuigen te onderscheiden van de eigen toestellen. Want hoe zie je nou zo snel welke vogel het is. Een optelsom van diverse kenmerken, grootte, snelheid, vorm van kop, romp, vleugels, staart, kleur vleugels en staartveren met of zonder bandering en dat in één oogopslag....

Excursies

Dit alles leer je dus niet uit een boekje of tijdens een cursus maar alleen door het te doen, veel kijken dus en berusten in het geval dat je denkt: ik weet het niet...

Al tijdens de eerste les werd gewaarschuwd dat er geen garanties werden gegeven over waar te nemen soorten. Er werden dus geen valse verwachtingen gewekt en dat klopte dus ook. De eerste excursie (op 25 augustus) naar de Eltenberg heb ik door omstandigheden niet meegemaakt, maar de overige drie excursies heb ik de bruine kiekendief, boomvalk, grauwe kiekendief, roodpootvalk, wespendif en zwarte wouw helaas niet waargenomen. Het is niet alle dagen feest.

De tweede excursie was op 21 september naar de Biesbosch. Vroeg weg, 7.00 uur, heb je nog wat aan je dag.... Prachtig weer en ik voelde mij net Kapitein Rob op z'n e-boot. Veel niet-roofvogels gezien maar toch ook veel buizerds, havik, rode wouw, smelleken, sperwer, torenvalk, visarenden en zeearenden. Met een voldaan gevoel weer terug naar de haven, alleen door de lage waterstand liepen sommige boten vast in de modder. Om die weer vlot te krijgen ging Astrid uit de kleren en het water in, de foto's hiervan zijn helaas niet meer beschikbaar.

Nog steeds geen roofvogels...?

Wespendif of buizerd? In een duidelijke pre-corona-opstelling.

De derde excursie was op 13 oktober naar de Eltenberg. Een locatie die garant staat voor mooie waarnemingen en dat klopte dan ook. Mooie waarnemingen met aan het einde als hoogtepunt, althans voor mij, jagende slechtvalken en haviken. Mooi!

Als laatste de excursie naar het Lauwersmeer op 9 november. Ook nu weer op tijd uit de veren en rond 9 uur bij de kijkhut Jaap Deensgat. Qua roofvogels viel er niet veel te zien totdat heel ver weg twee zeearenden verschenen. Ze landden op een soort eilandje, maar voordat zij dat deden draaiden zij, zodat het silhouet van de vliegende deur met vingers duidelijk (nou ja, met scoop) te zien was. Het zicht was heilig en het neigde naar motregen. Geen ideaal weer om te waarnemen. De enige rovers die zich nog lieten zien waren een vos en een blauwe kiekendief. Gezien het weer zijn we vervroegd begonnen aan de wandeling door de Marnewaard. Hier wordt nog steeds actief door defensie geoefend, alleen wisten wij niet dat zij op zaterdag ook nog aan het spelen waren. Het geluid van grommende voertuigen en het geratel van machinegeweren klonk behoorlijk dichtbij en we besloten daarom richting waddendijk te lopen. Bij een uitkijktoren dachten we een wespandief te scoren die later is bijgesteld tot buizerd. Toch nog een rover! Al met al toch een mooie vogeldag gehad en op de terugweg vlakbij Zutphen begon zelfs de zon weer te schijnen, tjia...

Conclusie over deze cursus

Adri en Steven en last but not least Jeroen hebben niet voor de weg van de minste weerstand gekozen. Je hebt lef nodig om dit onderwerp te kiezen voor deze cursus omdat dit bepaald niet de gemakkelijkste groep vogels is om waar te nemen. Zij hebben zich er bepaald niet met een Jantje van Leiden vanaf gemaakt en ervoor gezorgd dat het onderwerp roofvogels informatief, inhoudelijk en vooral ook boeiend naar voren werd gebracht. Kennis ergens van hebben is één, maar het overdrachtelijk maken is iets anders, hetgeen mijns inziens uitstekend is gelukt, chapeau!

Hartelijk dank hiervoor. Echter, één minpuntje. Er werd bij gebrek aan wolken zeearenden, visarenden, ruigpootbuizerds etc. telkens gememoreerd aan de telpost Falsterbo, zo zeer zelfs dat sommigen dachten: wat doen we hier eigenlijk nog? Dit zou in de herfst van 2020 nog worden goedge maakt. Helaas gooide corona roet in het eten. Ik hoop nu op de herfst van 2021...

Leo Goedkoop

Uitkijkpunt bij het Jaap Deensgat. Geen ideaal weer om waar te nemen.

Wat mij in roofvogels boeit

Mijn fascinatie voor roofvogels komt mede voort uit de vlijmscherpe klauwen, felle ogen en bij de slechtvalk de snelheid. Niet voor niets heeft de American Eagle de status van kracht en macht. In vele mythen, legenden, sprookjes en volksverhalen komen vogels voor en vaak nemen roofvogels (grijpvogels of griffioenen) daar een speciale (soms lugubere) plaats in. Lees b.v. het verhaal van de vogel ar-Roekh tijdens de tweede reis van Sinbad de Zeeman of 'Van de jongen met de arend' een Zeeuws volksverhaal met de onvermijdelijke moraal. Of het boek 'De man op de dijk' met als subtitel 'Het grenzeloze verhaal van de grauwe kiekendief'. Een verhaal over een zeer bevlogen vogelbeschermer en over een van de mooiste roofvogels.

Ook een aanrader is het boek 'Gevaarlijk spel' van bioloog Piet van den Hout. Hierin zoekt hij uit wat de wisselwerking tussen roofdier en prooi betekent voor de natuur. 'Roofdieren zaaien geen dood en verderf, ze zaaien vooral diversiteit!' Na zijn promotieonderzoek naar kanoeten en valken (welke vogels worden gepakt en wie ontspringt de dans) onderzocht Van den Hout de relatie tussen prooi en roofdier en ontzenuwt in dit boek enkele hardnekkige mythes. Nog niet zo lang geleden werden roofvogels gezien als concurrenten en het jagende deel der natie was niet te beroerd om hier een stokje voor te steken, lees eierenroof, nesten vernietigen, vergiftigd aas neerleggen of 'gewoon' uit de lucht schieten. Inmiddels is er gelukkig wet- en regelgeving die dit verbiedt maar ondanks dat komen er ieder jaar weer van dit soort excessen voor met vaak als (kull)argument om de (zang)vogelstand te beschermen. Ook het toenmalig landbouwbeleid met, heel eufemistisch genoemd, 'gewasbeschermingsmiddelen' was desastreus. Gelukkig is hierin veel verbeterd maar als je ziet hoeveel natuurgebied in het verleden is gecultiveerd en afwisselende landbouwgebieden zijn omgevormd tot monoculturen hoeft de vlag nog lang niet uit.

Leo Goedkoop

13 in memoriam Jules Philippona

Op 18 november 2020 overleed Jules Philippona op 96-jarige leeftijd. Vanaf de oprichting in 2005 was Jules lid van VWG Zutphen. Hij was ook medeoprichter van de voorloper van de VWG binnen het IVN in 2000. In 2001 organiseerde hij samen met Guido Verhoef en ondergetekende een vogelcursus voor beginners. In de regio Zutphen telde hij sinds 1994 huiszwaluwkolonies en aanvankelijk ook weidevogels.

Jules' activiteiten als vogelaar begonnen in 1939, toen hij lid werd van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJJ) in Haarlem. In die regio werd hij een hartstochtelijk vogelaar, leidde veel excursies en maakte deel uit van een grote vriendenkring van natuurliefhebbers.

Hij deed in de binnenduinstrand inventarisaties en biotooponderzoek aan o.a. de glanskopmees, gevolgd door weidevogel-inventarisaties. In de jaren vijftig ontstond zijn grote belangstelling voor wilde ganzen, waar hij jarenlang tellingen en onderzoek aan deed en veel publicaties in Limosa, het Vogeljaar, het blad Watervogels en enkele boeken over schreef.

Hij deed onderzoek aan de reproductie van ganzen en aan deelpopulaties. Hij was een van de eersten die de reproductie van kolganzen en rotganzen berekende, door jaarlijkse oud/jongtellingen, vaak met Theo Mulder. Hij richtte zich vooral op het gedrag en ecologie van watervogels en steltlopers, en daarin waren Tinbergen, Klomp, Mörzer Bruijns en Tom Lebrecht zijn grote

< Jules en Jeroen in 1973

^ Jules en Jeroen in 2014

voorbeelden. Hij was een van de pioniers van weidevogeltellingen en in het mede door hem opgerichte tijdschrift *Watervogels* vonden de eerste tellingen plaats van watervogels, die later door de SOVON werden uitgebouwd.

In de jaren zestig organiseerde hij met enkele anderen landelijke broedvogeltellingen, vanuit de KNNV en met oproepen via het radioprogramma *Weer of Geen Weer*, voorloper van *Vroege Vogels*. Jules was daarbij de soortbewerker voor de huiszwaluw, waar hij ook decennialang broedkolonies van telde. Deze tellingen, waar honderden vogelaars aan deelnamen, waren een opstapje naar de oprichting van SOVON Vogelonderzoek, waar Jules ook bij betrokken was. Jules maakte veel reizen naar overwinteringsgebieden van ganzen in Midden- en Oost-Europa en voettochten op IJsland om de broedplaatsen van kleine rietganzen te bezoeken. Jarenlang was hij actief lid van de Ganzenwerkgroep Nederland.

In 1969 ontving Jules de Heimans en Thijsse Prijs voor zijn onderzoek naar de situatie van ganzen in Nederland. Jules was heel consciëntieus in het vastleggen van zijn onderzoeksgegevens en natuurwaarnemingen. Erik Lam heeft alle vogelwaarnemingen die Jules vanaf 1940 in zijn natuurdagboeken heeft opgetekend ingevoerd in een eigen profiel op [waarneming.nl](https://waarneming.nl/users/110992/). Zie: <https://waarneming.nl/users/110992/>.

In 1994 verhuisde Jules met zijn vrouw naar Warnsveld, vanwaaruit hij actief bleef vogelen: vooral watervogels en steltlopers langs de IJssel hadden zijn belangstelling; huiszwaluwen bleef hij tellen, maar zijn grootste passie kregen in deze tijd boom- en veldleeuwerik: hij kon geen genoeg krijgen van hun jubelende zang! Van februari tot juli ging hij frequent naar allerlei heidegebieden en braakliggende terreinen in de regio en op de Veluwe om er leeuweriken waar te nemen en te tellen.

In Zutphen heeft Jules zich ook ingezet voor het IVN; hij heeft zich ingezet voor kinderactiviteiten vanuit de Kaardebol en ook voor de Nacht van de Nacht.

De laatste jaren nam zijn mobiliteit af, maar tot herfst 2019 bleef hij zelfstandig vogeltochtjes maken met de auto en de fiets.

Jeroen Philippona

Op weg naar de volgende bestuursvergadering ...

13 bestuursverslag 2020

De samenstelling van het bestuur is in 2020 gewijzigd. Steven de Bie had in 2019 al aangekondigd dat hij in het voorjaar van 2020 zijn voorzitterschap zou gaan neerleggen. Doordat ALV's geen doorgang konden vinden is zijn aftreden een half jaar uitgesteld. Mary Mombarg stelde zich kandidaat om de nieuwe voorzitter te worden. Na digitale raadpleging van alle leden werd zij verkozen.

Voorzitter: Steven de Bie tot 1 oktober 2020, vanaf die datum Mary Mombarg

Penningmeester: Frans Parmentier

Secretaris: Remke van Rijswijk.

Algemene bestuursleden: Hans Grotenhuis (tevens waarnemend voorzitter indien nodig), Michel Klemann, Joost Meilof, Carin Barendregt.

Leden

Het aantal leden is dit jaar nog meer toegenomen, ondanks dat we bijna geen activiteiten voor onze leden hebben kunnen houden. Eind 2020 waren dat er ongeveer 190, tegen 160 vorig jaar. Er waren een aantal opzeggingen, een overlijden en 29 nieuwe aanmeldingen. De beginnerscursus leverde weer het grootste deel van de nieuwe leden op. Hoewel de cursus na één les en één excursie moest stoppen, is iedereen lid gebleven. De VWG heeft ongeveer 15 jeugdleden.

De VWG onderhoudt in normale tijden contact met haar leden door middel van twee ledenvergaderingen en enkele ledenbijeenkomsten per jaar, berichten via de mail, de website, facebook (sinds 2013) en natuurlijk het jaarboek. In 2020 waren er helaas geen ledenvergaderingen mogelijk. In februari was er nog wel een ledenbijeenkomst, maar dat was ook meteen de laatste van dit jaar. Het nieuwe huishoudelijk reglement hebben we ook per mail aan de leden moeten voorleggen. We hebben dit jaar vier nieuwsbrieven aan de leden verzonden, in januari, mei, oktober en december.

Onderzoek

Leden van de VWG deden dit jaar weer mee aan diverse tellingen: MUS (Meetnet Urbane Soorten), winter- en watervogeltellingen, PTT-tellingen.

Er is ook aandacht voor specifieke soorten: roek, knobbelzwaan, huiszwaluw, oeverzwaluw, gierzwaluw. Trektellen gebeurt op trektelpost Warnsveld aan het Groene Kanaal, de gegevens komen op trektellen.nl.

We doen mee met de jaarlijkse Euro Birdwatch begin oktober.

De Uilenwerkgroep de Oelenwappers houdt zich ook bezig met nestkastonderzoek.

In ons werkgebied zijn twee ringstations: Ringstation Klarenbeek (sinds 2013) en Ringstation Eefde (gestart in februari 2018). Daarnaast zijn er twee ringbanen bij Hackfort en bij Almen. Resultaten zijn terug te vinden op trektellen.nl onder 'ringvangsten'. De ringers werken samen in de Ringgroep Stedendriehoek. De ringers worden sinds 2020 ook financieel ondersteund door de VWG Zutphen e.o.

Bescherming

Beschermen en creëren van broedplaatsen gebeurt op diverse manieren voor uiteenlopende vogelsoorten:

- nestkast slechtvalk op de toren van de Walburgkerk (2005 geplaatst, 2006 geopend; eerste broedgeval in 2015)
- weidevogelbescherming (Tichelbeekse Waarden), Frans Parmentier; IJsbaan, Fons Roording)
- onderhoud oeverwaluwand (sinds 2006)
- Uilenwerkgroep de Oelenwappers

Beleidsbeïnvloeding

In 2020 heeft de VWG-overleg één overleg gehad met de gemeente, op 6 februari. De betreffende wethouder is Annelies de Jonge. De stadsecologe Hella van Helsdingen is ook bij dit overleg aanwezig. Daarnaast houden Steven de Bie en Hans Grotenhuis zich bezig met het beleid van de provincie (met name de jacht op ganzen). Met de initiatiefnemers van Zonnepark Revelhorst hebben we gekeken naar een vogelvriendelijkere inrichting van het park.

De VWG volgt ook het hele gebeuren rondom de Regionale Energie Strategie (RES), met name wat betreft locatiekeuze van toekomstige windmolens.

Educatie

Vanwege de grote belangstelling hadden we voor het voorjaar maar liefst twee cursussen tegelijk gepland: een cursus Vogelzang georganiseerd door Adri Mulder én een beginnerscursus, dit keer georganiseerd door Leo Goedkoop en Remke van Rijswijk. Helaas moesten beide cursussen na één les en één excursie stoppen vanwege de coronamaatregelen.

De excursiecommissie hield tussen de twee lockdowns in oktober één excursie.

De excursiecommissie bestaat uit Ans Houweling, Eveline Moria-Vinke, Henny Albers, Frank van den Haak en Bert van den Berg.

Sinds 2017 zijn de Jonge Vogelaars actief. Kinderen van 8 tot 12 kunnen meedoen. De groep had dit jaar 15 leden, en een paar kinderen op de wachtlijst. Dit was de enige werkgroep die in 2020 hun gewone programma min of meer kon laten doorgaan. Ze zijn vijf keer op stap geweest. De organisatie is in handen van Rob van Swieten, Frank van der Haak, Jouck Iedema en Carin Barendregt.

Bedankt

Het bestuur bedankt alle leden en andere betrokkenen voor hun inzet voor de Vogelwerkgroep en vooral voor de vogels in Zutphen en omgeving.

colofon

© Vogelwerkgroep Zutphen en omstreken, 2020

Secretaris Remke van Rijswijk
wvzutuphen@gmail.nl
www.wvg-zutphen.nl

Teksten: Joost Meilof, Frans Parmentier, Frank van den Haak, Greetje Panneman, Michel Klemann, Leo Goedkoop, Hans Grotenhuis, Jouck Iedema, Remke van Rijswijk, Steven de Bie, Jannes van Santen, Jeroen Philippona en Fons Roording

De foto's bij de artikelen zijn van de auteur, tenzij anders vermeld.

Eindredactie: Joost Meilof
Ontwerp en lay-out: Eveline Vinke
Foto omslag: Leo Goedkoop
Realisatie: Vogelwerkgroep Zutphen en omgeving
Druk: Ipskamp Printing

Jaarboek 2020 is een uitgave van
Vogelwerkgroep Zutphen en omstreken.

De vogelwerkgroep is opgericht in april 2005.

Wij hebben tot doel om vogels en hun leefgebied te beschermen,
kennis te verzamelen over vogels in ons werkgebied en het
enthousiasme voor vogels over te dragen. Dat willen wij bereiken
door onderzoek, beleidsadviesing, voorlichting en educatie.

Meer weten? Bezoek onze website: www.vwg-zutphen.nl